

Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima Globus, Hrvatsko slovo i Glas Koncila u razdoblju od 1996. do 1998. godine

Blažević, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:499563>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 294/KOM/2024

**Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca
u tjednicima *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila*
u razdoblju od 1996. do 1998. godine**

Sanja Blažević, 0015020843

Koprivnica, rujan 2024. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za Komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 294/KOM/2024

Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila* u razdoblju od 1996. do 1998. godine

Student

Sanja Blažević, 0015020843

Mentor

prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić

Koprivnica, rujan 2024. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	Preddiplomski sveučilišni studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Sanja Blažević	MATIČNI BROJ	0015020843
DATUM	6.9.2024.	KOLEGIJ	Suvremena povijest
NASLOV RADA	Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima Globus, Hrvatsko slovo i Glas Koncila u razdoblju od 1996. do 1998. godine		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Media Portrayal of Cardinal Alojzije Stepinac in the Weeklies Globus, Hrvatsko slovo, and Glas Koncila from 1996 to 1998.		
MENTOR	Magdalena Najbar-Agičić	ZVANJE	prof. dr. sc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Krešimir Lacković 2. doc. dr. sc. Branimir Felger 3. prof. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić 4. naslovni izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj 5.		

Zadatak završnog rada

BROJ 294/KOM/2024

OPIS

U ovom radu fokus je na suvremenoj povijesti i razdoblju mlade demokracije neposredno nakon stjecanja hrvatske neovisnosti. S ciljem prikaza stvaranja medijske slike o kardinalu Stepincu provest će se kvantitativno istraživanje koristeći metodu analize sadržaja. Za analizu ćemo koristiti tri hrvatska tjednika: Globus, Hrvatsko slovo i Glas Koncila. Navedeni tjednici odabrani su jer predstavljaju različite svjetonazore i različitu političku orijentaciju. Globus zastupa „lijeve“ političke stavove, Hrvatsko slovo „desne“ dok Glas Koncila kao katolički tjednik ima tradicionalni konzervativni pristup. Razdoblje istraživanja je tri godine uoči beatifikacije, točnije od 1. siječnja 1996. do 31. prosinca 1998. godine.

U radu pokušat će se odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

- Kolika je učestalost publikacija o kardinalu Alojziju Stepincu u tjednicima Globus, Hrvatsko slovo i Glas Koncila u razdoblju od 1996. do 1998. godine, odnosno koliko je članaka objavljeno o njemu?
- Koji novinarski žanrovi dominiraju u analiziranim tjednicima?
- Kakav je ton članaka o kardinalu Stepincu u analiziranim tjednicima?
- Na koje tematske fokuse se članci o Stepincu najviše oslanjaju?
- Kakav narativ se gradi oko lika kardinala Stepinca u analiziranim tjednicima?

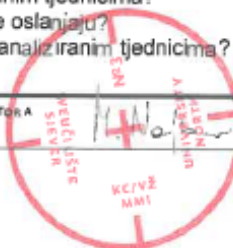
ZADATAK URUČEN

9.9.2024

POTPIS MENTORA

Magdalena Najbar-Agičić

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Predgovor

Ovaj rad usmjeren je na analizu medijskog prikaza kardinala Stepinca u tri značajna hrvatska tjednika – Globus, Hrvatsko slovo i Glas Koncila tijekom razdoblja od tri godine uoči njegove beatifikacije, od 1. siječnja 1996. do 31. prosinca 1998. Kroz kvantitativno istraživanje i analizu medijskog sadržaja, cilj je bio istražiti kako su navedene tiskovine utjecale na oblikovanje slike o kardinalu Alojziju Stepincu u javnosti, te u kojoj mjeri su doprinijeli jačanju polarizacije ili stvaranju prostora za objektivnije promišljanje o njegovom djelovanju.

U pisanju ovog rada, naišla sam na brojne poteškoće, izazove i pitanja, ali sam prvenstveno uz podršku mentorice uspjela oblikovati i provesti istraživanje koje će, nadam se, doprinijeti boljem razumijevanju uloge medija u stvaranju percepcije o povijesnim ličnostima. Stoga posebnu zahvalu dugujem svojoj mentorici prof. dr. sc. Magdaleni Najbar-Agičić čija je stručnost i nesebična podrška bila ključna u oblikovanju ovog rada.

Također, zahvaljujem članovima komisije doc. dr. sc. Krešimiru Lackoviću i doc. dr. sc. Branimiru Felgeru na vremenu uloženom u čitanju ovoga rada te na vrijednim savjetima i korekcijama.

Zahvaljujem svojoj predstojnici i kolegama na radnom mjestu na strpljenju i razumijevanju tijekom cijelog procesa istraživanja i pisanja. Njihova stalna podrška bila je od neprocjenjive važnosti.

Na kraju, hvala mojoj obitelji i prijateljima te svima koji su na bilo koji način pridonijeli ovom radu, bilo kroz sugestije, razgovore ili kritike. Nadam da će ovaj rad poslužiti kao vrijedan doprinos budućim istraživanjima i raspravama o ulozi kardinala Stepinca u hrvatskoj povijesti.

U Koprivnici, 23. rujna 2024.

Sanja Blažević

Sažetak

Stavovi o blaženom kardinalu Alojziju Stepincu izazivaju snažne i polarizirane reakcije. U diskusijama o njemu gotovo nema prostora za ravnodušnost. S jedne strane kardinal Stepinac se veliča kao nacionalni junak, svetac, mučenik i žrtva komunističkog režima, dok s druge strane prikazuje ga se kao kolaboracionista, suradnika fašističkog ustaškog režima ili barem kao nekoga tko je šutke promatrao progone i ubojstva Židova, pravoslavaca i drugih potlačenih naroda. Prijepori oko uloge kardinala Stepinca tijekom Nezavisne Države Hrvatske još su jedna u nizu podjela unutar hrvatskog društva, a osobito u kontekstu bivše Jugoslavije. Osobito snažno protivljenje djelovanju kardinala Stepinca prisutno je u Srbiji koja kontinuirano negira pozitivnu ulogu kardinala Stepinca za vrijeme Drugog svjetskog rata. Službenu srbijansku politiku prati i medijska propaganda. Mediji imaju veliku ulogu u formiranju javnog mnijenja. Kardinal Stepinac je osjetio snagu medija tijekom montiranog sudskog procesa kada se vodila žestoka medijska kampanja protiv njega u režimskim novinama. Ovaj rad bavi novijom hrvatskom prošlošću i razdobljem mlade demokracije neposredno nakon stjecanja neovisnosti. S ciljem prikaza stvaranja medijske slike o kardinalu Stepincu provedeno je kvantitativno istraživanje te je korištena metoda analize sadržaja. Za analizu su odabrana tri hrvatska tjednika: *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila*. Navedeni tjednici odabrani su jer predstavljaju različite svjetonazore i različitu političku orijentaciju. *Globus* zastupa „lijeve“ političke stavove, *Hrvatsko slovo* „desne“ dok *Glas Koncila* kao katolički tjednik ima tradicionalni konzervativni pristup. Razdoblje istraživanja je tri godine uoči beatifikacije, točnije od 1. siječnja 1996. do 31. prosinca 1998. godine.

Ključne riječi: kardinal Alojzije Stepinac, mediji, komunistički režim, *Globus*, *Hrvatsko slovo*, *Glas Koncila*

Abstract

The views on Blessed Cardinal Alojzije Stepinac provoke strong and polarized reactions, with little room for indifference in discussions concerning him. On one hand, Cardinal Stepinac is celebrated as a national hero, saint, martyr, and victim of the communist regime, while on the other, he is portrayed as a collaborator, a supporter of the fascist Ustaša regime, or at the very least, as someone who silently witnessed the persecution and killing of Jews, Orthodox Christians, and other oppressed groups. The controversies surrounding Cardinal Stepinac's role during the Independent State of Croatia represent yet another division within Croatian society, particularly in the context of the former Yugoslavia. The strongest opposition to Cardinal Stepinac's actions comes from Serbia, where his positive role during World War II is consistently denied. This stance is supported by official Serbian policy, accompanied by media propaganda. The media play a significant role in shaping public opinion, and Cardinal Stepinac experienced the power of the media during the staged trial against him, which was accompanied by an intense media campaign in the regime's newspapers. In this paper, we will focus more on the recent past and the period of early democracy immediately following Croatia's independence. To illustrate the construction of the media image of Cardinal Stepinac, we will conduct a quantitative study using the method of content analysis. The analysis will focus on three Croatian weekly publications: *Globus*, *Hrvatsko slovo*, and *Glas Koncila*. These weeklies have been selected because they represent different worldviews and political orientations. *Globus* reflects "left-leaning" political views, *Hrvatsko slovo* represents "right-leaning" perspectives, while *Glas Koncila*, as a Catholic weekly, adopts a traditionally conservative approach. The research period spans three years leading up to the beatification, specifically from January 1, 1996, to December 31, 1998.

Keywords: Cardinal Alojzije Stepinac, media, communist regime, *Globus*, *Hrvatsko slovo*, *Glas Koncila*

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Životopis kardinala Alojzija Stepinca	4
2.1.	Alojzije Stepinac u vihoru Prvog svjetskog rata	4
2.2.	Životni put od vojnika do svećenika	5
2.3.	Karitativno djelovanje Alojzija Stepinca	6
2.4.	Međuratno razdoblje i Kraljevina Jugoslavija	6
2.5.	Djelovanje Alojzija Stepinca u autoritativnom režimu Kraljevine Jugoslavije	7
2.6.	Nezavisna Država Hrvatska	7
2.7.	Djelovanje Alojzija Stepinca u fašističkom režimu Nezavisne Države Hrvatske.....	8
2.8.	Razdoblje komunističkog režima nakon Drugog svjetskog rata	9
2.9.	Alojzije Stepinac i komunistički režim	10
2.10.	Pastirska pisma i pogoršanje odnosa Katoličke crkve i državne vlasti	11
2.11.	Teret hrvatsko-srpskih odnosa kao kulisa u slučaju Alojzija Stepinca	11
2.12.	Nadbiskup Stepinac u medijima	12
2.13.	Montirani sudski postupak	13
2.14.	Proces rehabilitacije i proglašenje blaženim nadbiskupa Alojzija Stepinca	15
3.	Prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima <i>Hrvatsko slovo</i> , <i>Globus</i> i <i>Glas Koncila</i> uoči, za vrijeme i neposredno nakon beatifikacije	166
3.1.	<i>Hrvatsko slovo</i> , kulturni tjednik	16
3.2.	Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u tjedniku <i>Hrvatsko slovo</i>	177
3.3.	Politički tjednik <i>Globus</i>	19
3.4.	Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u tjedniku <i>Globus</i>	20
3.5.	<i>Glas Koncila</i> , katoličke tjedne novine	22
3.6.	Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u <i>Glasi Koncila</i>	23
4.	Zaključak analize medijskog sadržaja	28
4.1.	Učestalost publikacija	28
4.2.	Novinarski žanr	29
4.3.	Prikaz tona.....	30
4.4.	Tematski fokus	31
4.5.	Narativ publikacija	33
5.	ZAKLJUČAK	34
6.	LITERATURA	37
	Popis slika	41

1. Uvod

Alojzije Stepinac, blaženi kardinal Katoličke crkve, osoba je koja je snažno obilježila politički i društveni život Hrvatske u 20. stoljeću, a koji i danas, više od 60 godina nakon smrti još uvijek izaziva prijepore u javnosti. Dok ga neki nazivaju kontroverznom figurom, drugi ga slave kao mučenika i sveca. Njegov životni put odvijao se u izuzetno burnom 20. stoljeću, obilježenom velikim političkim i društvenim promjenama. Od raspada Austro-Ugarske monarhije, preko dva svjetska rata, do uspostave Nezavisne Države Hrvatske i kasnije socijalističke Jugoslavije, Stepinac je svjedočio, ali i aktivno sudjelovao u mnogim ključnim povijesnim događajima. Veliku ulogu u njegovoj percepciji u javnosti imaju mediji. Mediji su glavni izvor informacija za većinu ljudi, pa stoga imaju moć da utiču na to kako javnost percipira događaje, ljude i situacije. Kroz selekciju tema, način izvještavanja i ton kojim se informacije prenose, mediji mogu oblikovati stavove publike. Na primer, ako mediji često izvještavaju o nečemu u vrlo negativnom kontekstu, publika može razviti negativan stav prema toj temi ili osobi, čak i bez dubljeg istraživanja. Zato se mediji često smatraju ključnim faktorom u formiranju javnog mnijenja.

Proučavanje života i djela kardinala Alojzija Stepinca, posebice u kontekstu kompleksnih i turbulentnih događaja 20. stoljeća, zahtijeva pristup koji uključuje različite perspektive i izvore. Korištena literatura osim bibliografskih podataka kardinala Stepinca obuhvaća i povijesni, politički i društveni kontekst s ciljem pružanja okvira za razumijevanje lika i djela osuđenog kardinala. Kroz radove uglednih povjesničara kao što su Ludwig Steindorff, Ivo Goldstein i Hrvoje Matković, možemo sagledati širok spektar povijesnih događaja koji su utjecali i usmjeravali budućnost hrvatske države. Ludwig Steindorff u svojoj knjizi *Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do današnjice* pruža temeljit pregled dugotrajnog povijesnog razvoja Hrvatske, dok Ivo Goldstein kroz svoje djelo *Hrvatska povijest* dodatno obogaćuje razumijevanje ključnih povijesnih trenutaka i njihovih utjecaja na današnju hrvatsku državu. Hrvoje Matković svojim radovima, uključujući *Suvremena politička povijest Hrvatske* i *Povijest Jugoslavije: 1918-1991: hrvatski pogled*, nudi detaljne analize političkih promjena i društvenih dinamika koje su definirale prostor bivše Jugoslavije i Hrvatske. Poseban osvrt zaslužuju radovi posvećeni životu i djelu kardinala Stepinca. Prvi autor koji se ozbiljnije bavio životom Alojzija Stepinca bio je Eugen Beluhan Kostelić koji je 1967. godine u Valenciji objavio knjigu *Stepinac govori: život i rad, te zbirka govora, propovijedi, pisama i okružnica velikog hrvatskog rodoljuba i mučenika dra Alojzija Stepinca*. Ova knjiga je zapravo polazišna točka svim ostalim povjesničarima i teolozima koji su pisali biografije o kardinalu Stepincu.

Kroz djela Robina Harrisa, Aleksa Benigara, Miroslava Akmadže i Jurja Batelje, istražuje se utjecaj Stepinca na hrvatsko društvo tijekom i nakon Drugog svjetskog rata, kao i njegovo

djelovanje u kontekstu odnosa Katoličke crkve i komunističkog režima. Britanski povjesničar Robin Harris u knjizi *Stepinac: njegov život i vrijeme* i povjesničar Miroslav Akmadža u djelu *Katolička crkva u Hrvatskoj i komunistički režim 1945.-1966.* pružaju duboke uvide u kompleksne odnose i izazove s kojima se Stepinac suočavao. Osim književnih izvora, mrežni izvori poput članka povjesničarke židovskog podrijetla Esther Gitman i službenih dokumenata Hrvatskog sabora, te kvalifikacijski radovi poput doktorske disertacije sutkinje Tanje Pavelin, doprinose širem razumijevanju pravnih i društvenih aspekata vezanih uz reviziju sudskih osuda iz razdoblja bivše Jugoslavije, posebno u kontekstu presude protiv kardinala Stepinca. Kombinacija ovih raznovrsnih izvora koji uključuju povijesne, pravne i političke aspekte, omogućuju sveobuhvatan pregled i analizu ključnih povijesnih događaja koji su utjecali na život i odluke kardinala Stepinca.

Kao što je već spomenuto, uloga medija u kreiranju percepcije o kardinalu Stepincu nije zanemariva. Osobito je bila izražena uoči i za vrijeme procesa suđenja. Teško je dokazati je li i u kolikoj mjeri huškačko izvještavanje novinara značajnije utjecalo na javno mnijenje, ali je zasigurno imalo određeni učinak. Ovaj rad bavi se novijom prošlošću i razdobljem mlade demokracije neposredno nakon stjecanja hrvatske neovisnosti. Papa Ivan Pavao II proglasio je blaženim kardinala Alojzija Stepinca 3. listopada 1998. u Mariji Bistrici. S ciljem prikaza stvaranja medijske slike o kardinalu Stepincu provedeno je kvantitativno istraživanje korištenjem metode analize sadržaja. Za analizu su korištena tri hrvatska tjednika: *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila*. Navedeni tjednici odabrani su jer predstavljaju različite svjetonazore i različitu političku orijentaciju. *Globus* zastupa „lijeve“ političke stavove, *Hrvatsko slovo* „desne“ dok *Glas Koncila* kao katolički tjednik ima tradicionalni konzervativni pristup. Razdoblje istraživanja je tri godine uoči beatifikacije, točnije od 1. siječnja 1996. do 31. prosinca 1998. godine.

Analiza objavljenih članaka uključuje sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kolika je učestalost publikacija o kardinalu Alojziju Stepincu u tjednicima *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila* u razdoblju od 1995. do 1998. godine, odnosno koliko je članaka objavljeno o njemu?
2. Koji novinarski žanrovi dominiraju u analiziranim tjednicima?
3. Kakav je ton članaka o kardinalu Stepincu u analiziranim tjednicima?
4. Na koje tematske fokuse se članci o Stepincu najviše oslanjaju?
5. Kakav narativ se gradi oko lika kardinala Stepinca u analiziranim tjednicima?

Također, za navedena istraživačka pitanja postavljene su sljedeće hipoteze:

1. U razdoblju od 1. siječnja 1996. do 31. prosinca 1998. godine broj članaka o kardinalu Stepincu značajno se povećava s približavanjem beatifikacije u svim analiziranim tjednicima, a najviše u *Glasu Koncila*.
2. Većina članaka u *Glasu Koncila* i *Hrvatskom slovu* pripadaju opširnijim žanrovima: komentar/analiza, intervjui, urednički članci, dok *Globus* češće koristi intervjue i senzacionalističke analize.
3. Tonalitet novinskih članaka o Alojziju Stepincu varira u skladu s političkom orijentacijom tjednika, pri čemu *Globus* ima više negativnih ili neutralnih članaka, *Hrvatsko slovo* naglašava pozitivan ton, dok *Glas Koncila* prikazuje Stepinca subjektivno i uvijek u pozitivnom svjetlu.
4. U *Glasu Koncila* dominiraju članci s tematskim fokusom na beatifikaciju i vjerski aspekt života Stepinca, dok *Globus* i *Hrvatsko slovo* više naglašavaju politički kontekst i kontroverze vezane uz njegovu ulogu tijekom Nezavisne Države Hrvatske.
5. Svaki tjednik kreira specifičan narativ o Stepincu, pri čemu *Globus* često naglašava njegovu kontroverznost, *Hrvatsko slovo* ga prikazuje kao nacionalnog junaka, a *Glas Koncila* kao vjerskog mučenika i sveca.

2. Životopis kardinala Alojzija Stepinca

Za analizu medijskog prikaza Alojzija Stepinca važno je dobro poznavanje njegove biografije, te razumijevanje povijesnih okolnosti u kojima je djelovao. Stoga značajno mjesto u uvodnom dijelu rada posvetit će se upravo tome.

Blaženi Alojzije Viktor Stepinac rođen je 8. svibnja 1898. u selu Brezići u blizini Krašića u vrijeme banovanja Károlyja Khuen-Héderváryja. Bio je peto od osmero djece. (Akmadža 2019:11)

Živio je i djelovao tijekom izuzetno burnog, dinamičnog i turbolentnog 20. stoljeća. Razdoblje je to obilježeno političkim promjenama, raspadima i formiranjima novih država, globalnom ekonomskom krizom, velikim ratovima, totalitarnim režimima i njihovim posljedicama. Tako je život Alojzija Stepinca obilježio raspad Austro-Ugarske Monarhije, Prvi svjetski rat, razdoblje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije, Drugi svjetski rat, Nezavisna Država Hrvatska te kraj rata i formiranje i konsolidacija socijalističke Jugoslavije.¹

Britanski povjesničar i publicist Robin Harris u knjizi *Stepinac njegov život i vrijeme* donosi biografske elemente Alojzija Stepinca. Pučku školu završio je u rodnom Krašiću. Potom postaje pitomac Nadbiskupijskog orfanotrofija od 1909. godine gdje je pohađao gornjogradsku klasičnu gimnaziju. Nakon završetka šestog razreda, Alojzije se odlučio za svećenički poziv. U jeku Prvog svjetskog rata, 1915. godine, upisao se u nadbiskupsko sjemenište na Kaptolu i obukao svećeničku odoru. Planirao je nastaviti školovanje na Teološkom fakultetu u Zagrebu, no ratna događanja narednih godina poremetila su njegove planove.

2.1. Alojzije Stepinac u vihoru Prvog svjetskog rata

Nakon što je godinu dana proveo u sjemeništu i postao punoljetan, pozvan je da kao časnički kadet austrougarske vojske sudjeluje u ratu. Mladom Alojziju Stepincu ukazana je mogućnost da ubrzano položi završni ispit, nakon čega je pristupio 96. pješачkoj pukovniji u Karlovcu (Harris 2017:44). Po priključenju pukovniji, poslan je na šestomjesečnu obuku za časnika u Rijeku. Po završetku tečaja, ratne 1917. godine, upućen je na talijansko bojište kod Soče. Povjesničar Harris navodi da je Prvi svjetski rat, a osobito razdoblje koje je Stepinac proveo na talijanskoj i solunskoj

¹ Jugoslavija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 5.7.2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/jugoslavija>> (Pristupljeno 5.7.2024.)

bojišnici, uvelike utjecao na njegov život i na odluku da postane svećenik. Na talijanskoj fronti napredovao je do čina pješачkog poručnika (Harris 2017:46).

Tijekom ofenzive Austro-Ugarske vojske na rijeci Piavi, Stepinac je ranjen u nogu i zarobljen. Postao je ratni zarobljenik. Harris navodi da je Stepinac od srpnja 1918. godine proveo 5 mjeseci u talijanskom zarobljeništvu, dok je njegova obitelj primila vijest da je poginuo. Naime, Austrijanci su pronašli Stepinčevu odjeću na obali Piave pa su na osnovu toga zaključili da je poginuo.

Južnoslavenski zarobljenici s prostora bivšeg Austro-Ugarskog carstva pozvani su dragovoljno se prijaviti u novoformiranu Jugoslavensku diviziju koja je upućena na Solunski front, što je ujedno značilo i slobodu iz talijanskog zatočeništva. Iako povjesničari danas ne znaju koji su bili osobni motivi Stepinca, nedvojbeno je da se ovome pozivu odazvao.

2.2. Životni put od vojnika do svećenika

Biografijom Alojzija Stepinca bavili su se mnogi hrvatski povjesničari među kojima je i povjesničar Miroslav Akmadža koji je život i djelo Alojzija Stepinca obradio u nekoliko knjiga. U knjizi *Stepinac riječju i djelom* Akmadža bilježi najvažnije segmente Stepinčevog života. Godine 1919., nakon demobilizacije, vratio se u rodni Krašić, čime je okončana njegova vojna služba. Nakon povratka iz rata, Stepinac je odlučio da svećenički život nije za njega. Odustao je od svećeničkog poziva i upisao Agronomski fakultet u Zagrebu, no nakon prvog semestra prekinuo je studij. Po povratku u rodni Krašić, posvetio se pomaganju ocu u poljoprivredi i razmišljanju o zasnivanju obiteljskog života. Upoznao je Mariju Horvat s kojom se i zaručio, no kako se ova ljubav nije ostvarila Stepinac se vraća svojoj prvotnoj želji da postane svećenik (Akmadža 2019:13).

Povjesničar Harris detaljno opisuje nastavak školovanja Alojzija Stepinca koji je 1924. godine upisao *Collegium Germanicum et Hungaricum* u Rimu, gdje je studirao sedam godina. *Germanicum* je kao papinsko učilište imalo posebnu zadaću promicanja protureformacije te su svećenici koji su se školovali u *Germanicumu* odgajani u duhu odanosti i privrženosti papi. To je imalo utjecaja na Stepinčevu nepokolebljivu odanost papi i nauku crkve (Harris 2017:83). Godine 1930. zaređen je za đakona, a iste godine postao je svećenik u crkvi sv. Petra Kanizija. Mladu je misu služio u rimskoj bazilici Santa Maria Maggiore. Nakon sedmogodišnjeg studija, 1931. godine, doktorirao je teologiju.

Istog ljeta vratio u Krašić i održao prvu svečanu svetu misu u crkvi u kojoj je kršten. Po povratku u Hrvatsku, nadao se postati kapelanom u nekoj župi, s nadom da kasnije preuzme župništvo. Međutim, zagrebački nadbiskup, Antun Bauer imao je drugačije planove te ga je 27.

lipnja 1931. godine imenovao nadbiskupskim ceremonijarom (Akmadža 2019:15). To je bila vrlo važna uloga koja se odnosila na svakodnevnu komunikaciju s vremenšim nadbiskupom Bauerom te je ubrzo postao njegov osobni pomoćnik.

2.3. Karitativno djelovanje Alojzija Stepinca

Po dolasku na Kaptol, Alojzije Stepinac odmah je započeo s karitativnim djelovanjem. Na njegov je prijedlog nadbiskup Bauer 25. studenoga 1931. izdao okružnicu o osnivanju karitativnih organizacija u svim župama, što je dovelo do osnivanja Caritasa Zagrebačke biskupije (Harris 2017:57). Stepinac je postao voditelj Caritasa u Zagrebu te je 1934. godine pokrenuo istoimeni časopis, u kojem je redovito objavljivao članke. To je bio njegov prvi dodir s medijima. Stepinčevim životom iscrpno se bavio i teolog i postulator Juraj Batelja koji je u knjizi *Blaženi Alojzije Stepinac svjedok Evanđelja ljubavi* dokumentirao je brojne Stepinčeve karitativne aktivnosti: zbrinjavanje bolesne i nezbrinute djece, ratne siročadi, pomoć ugroženima i progonjenima pred naletom rasne ideologije, spašavanje prognanih Židova iz nacističke Njemačke te spašavanje Roma i Srba odnosno pravoslavaca. Batelja je svoje tvrdnje potkrijepio sa 691 dokumentom.

2.4. Međuratno razdoblje i Kraljevina Jugoslavija

Međuratno razdoblje bilo je doba velikog siromaštva, a osobito je oskudijevalo seosko stanovništvo i to najviše u razdoblju između 1926.-1933. godine. Nova država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (1918.-1929.), koju je naslijedila autoritarna Kraljevina Jugoslavija (1929.-1939.) nije dobro funkcionirala.² Povjesničari Vukelić i Smiljanić u znanstvenom radu *Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu između tri državno-pravne preobrazbe (1939. - 1941. - 1945.)* navode da su se nakon Prvog svjetskog rata, hrvatske zemlje našle u novom državnom okruženju monarhističke Jugoslavije. Kratkotrajni optimizam vezan uz društveni i gospodarski napredak u novoj državi, prisutan među određenim intelektualnim krugovima, brzo je ustupio mjesto dubokom razočaranju. Prije „Velikog rata“, Hrvatska je bila na periferiji Europe, ali unutar

² Jugoslavija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/jugoslavija> (Pristupljeno 12.7.2024.)

stabilne monarhije. Godine 1918., postala je dio znatno nerazvijenije državne zajednice, opustošene ratom i pod vlašću primitivnih društvenih elita. Osim toga, hrvatsko stanovništvo bilo je opterećeno visokim porezima kako bi se obnovila ratom uništena područja na istočnoj granici Jugoslavije. Povjesničari Vukelić i Smiljanić ističu da premda je nova država oslobodila Hrvatsku strahova od germanizacije i mađarizacije, ona se našla u nepovoljnijem južnoslavenskom društveno-gospodarskom okviru, još udaljenijem od europskih razvojnih tokova. Dodatno, Hrvatska se uskoro suočila s izazovima borbe za politički identitet.

2.5. Djelovanje Alojzija Stepinca u autoritativnom režimu Kraljevine Jugoslavije

Velika svjetska ekonomska kriza odrazila se i na gospodarstvo Kraljevine Jugoslavije. Seljaci su napuštali sela i odlazili u gradove u potrazi za plaćenim poslovima kojih zbog nerazvijenosti zemlje nije bilo mnogo. U okviru Caritasa po župama u gradovima otvarale su se pučke kuhinje a njihov rad je osobno nadgledao Alojzije Stepinac (Harris 2017:58). Dana 29. svibnja 1934. iz Rima je stigla vijest o imenovanju Stepinca zagrebačkim nadbiskupom koadjutorom s pravom nasljedstva. Svjestan izazova koje nosi nova uloga, Stepinac je prihvatio imenovanje s osjećajem odgovornosti. U ulozi nadbiskupa koadjutora, aktivno je sudjelovao u izgradnji novih župa i crkava u zagrebačkoj nadbiskupiji. Nakon što je Antun Bauer preminuo 7. prosinca 1937., Stepinac je postao novi zagrebački nadbiskup (Akmadža 2019:18).

2.6. Nezavisna Država Hrvatska

Nezavisna Država Hrvatska (1941.-1945.) bila je država pod ustaškim režimom, koja je postojala tijekom Drugog svjetskog rata na dijelovima današnje Hrvatske, BiH i Srbije. NDH je osnovana 10. travnja 1941. nakon sloma Kraljevine Jugoslavije. Vođa ustaša poglavnik Ante Pavelić preuzeo je vlast 15. travnja 1941. NDH je do svibnja 1945. godine bila marionetska država pod velikim utjecajem fašističke Njemačke i Italije. Bila je totalitarna država koja je imala kontrolu nad svim segmentima života. Provodila je ekstremnu ideologiju utemeljenu na rasnoj i nacionalnoj

mržnji. Počinjeni su masovni zločini nad Židovima, Romima, Srbima i političkim neistomišljenicima.³

2.7. Djelovanje Alojzija Stepinca u fašističkom režimu Nezavisne Države Hrvatske

Kontroverze oko djelovanja nadbiskupa Alojzija Stepinca odnose se na razdoblje njegovog života tijekom Nezavisne Države Hrvatske (NDH). Prati ga stigma da je surađivao s vlastima režima koji je provodio progone Židova, Srba i drugih manjina, dok je istovremeno dokumentirano pokušavao spasiti mnoge progonjene i obespravljene. Njegova beatifikacija 1998. godine dodatno je polarizirala stavove. Kritičari nadbiskupa Alojzija Stepinca zamjeraju mu mlak pristup osudi fašističkog režima, dok mnogi povjesničari i teolozi ističu pozitivno djelovanje na individualnoj i javnosti manje vidljivoj razini. Autori skloni Stepincu dokumentirali su brojne javne istupe i propovijedi nadbiskupa Alojzija Stepinca koji svjedoče njegove stavove. Tako je u jeku holokausta 1942. godine nadbiskup Stepinac javno i nedvojbeno osudio fašističke rasne progone (Harris 2017:106). „Sam nadbiskup je pozdravio osnivanje NDH, ali je cijelo vrijeme rata ostao na odstojanju prema samom režimu. Izbjegavao je radikalno suprotstavljanje kako bi crkvenoj hijerarhiji omogućio izvjesnu slobodu djelovanja; ali je u puno pojedinačnih slučajeva intervenirao u korist ugroženih i progonjenih, osuđujući postupanje režima“ (Steindorff 2006:197). Slične tvrdnje iznosi i Akmadža koji navodi da su se u trenutku kada je ustaški režim započeo s masovnim progonima nepoželjnog stanovništva i provođenjem totalitarnog sustava vlasti, nadbiskup Stepinac i velika većina svećenika ogradili od ovakve vlasti koja je djelovala suprotno od kršćanskog nauka (Akmadža 2019:43). Također ističe i humanitarno djelovanje nadbiskupa Stepinca u pomoći progonjenim Židovima, Romima, Srbima, Slovencima, iseljenicima s teritorija Trećeg Reicha te da lobira za donošenje zakona koji će poštivati ljudsko dostojanstvo. U svojim propovijedima osuđuje rasizam, a to mu je dalo etiketu „veliki prijatelj Židova“ i „zaštitnikom Židova“ kako ga je označila Njemačka obavještajna služba“ (Akmadža 2019:51).

³ Nezavisna Država Hrvatska. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/nezavisna-drzava-hrvatska> (Pristupljeno 11.7.2024.)

2.8. Razdoblje komunističkog režima nakon Drugog svjetskog rata

Drugi svjetski rat (1939.-1945.) bio je globalni sukob između Saveznika, predvođenih SAD-om, Sovjetskim Savezom i Velikom Britanijom, i Sila Osovine, predvođenih Njemačkom, Italijom i Japanom. Rat je završio pobjedom Saveznika, uz ogromne ljudske gubitke i materijalna razaranja, te je doveo do velikih geopolitičkih promjena.⁴ Hrvatska se našla u novom političkom okruženju kao jedna od šest republika u okviru Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Povjesničar Matković u knjizi *Suvremena politička povijest Hrvatske* donosi detaljan prikaz prilika po završetku Drugog svjetskog rata. Došlo je do obnove jugoslavenske države pod utjecajem velikih sila. Komunistička partija Jugoslavije na čelu s Josipom Brozom Titom preuzela je svu vlast u državi koja se sastojala od šest federalnih država: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Makedonija, te dvije pokrajine Vojvodina i Kosovo. Federativan ustroj države bio je samo deklarativan. U praksi je Federativna Narodna Republika Jugoslavija FNRJ, a kasnije Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija SFRJ bila strogo centralizirana, a politiku je provodio Politbiro na čelu s Josipom Brozom Titom.

Ulazak partizana u Zagreb 8. svibnja 1945. godine označio je kraj rata, no nisu se svi trenuci tog prijelaza odvijali mirno. „Partizani su u Zagreb ušli 8. svibnja 1945., a da im nije pružen nikakav otpor. Prije njihova ulaska u grad, nadbiskup je Stepinac uspio uvjeriti njemačke i ustaške zapovjednike da nije potrebno minirati središnje objekte u gradu. Prvi dani po završetku rata donose brojne obračune s istinskim ili tobožnjim protivnicima“ (Steindorff 2006:187).

Komunistički režim, isto kao i prethodni ustaški režim, uspostavio je nadzor nad svim sferama života. Nadzirali su medije, školstvo, kulturu, sport, čak i umjetnost. Provodila se ideologija totalitarizma s ciljem dokidanja kapitalističkog sustava i nacionalnog ugnjetavanja. Uspostavljen je sustav partijskog jednoglasja. Komunističke vlasti doživljavale su kao protivnike i pripadnike vjerskih zajednica koje su, kako navodi povjesničar Steindorff, omalovažavali i obespravljivali. Steindorff ističe kritičnu propovijed Alojzija Stepinca o programu komunista koju je održao još za vrijeme rata, 18. ožujka 1945.

Nekoliko mjeseci nakon rata između Katoličke crkve i komunističke vlasti vladalo je svojevrsno zatišje. Razlog tome, smatra Steindorff, je taj što su pojedini svećenici surađivali s AVNOJ-em. Navodi da prvi sukob počinje nakon što je nadbiskup Alojzije Stepinac odbio zahtjev

⁴ svjetski ratovi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/svjetski-ratovi> (Pristupljeno 15.7.2024.)

Josipa Broza Tita da se Katolička crkva u Hrvatskoj izdvoji od Vatikana i da se osnuje jugoslavenska katolička nacionalna crkva. U međuvremenu je Crkva u Hrvatskoj desetkovana u agrarnoj reformi, ukinut je vjeronauk u školama (1952.), a Teološki fakultet u Zagrebu je isključen iz Sveučilišta u Zagrebu. U agrarnoj reformi provedenoj u kolovozu 1946. godine Katolička crkva je najviše oštećena. Povjesničar Akmadža navodi da je na području Zagrebačke nadbiskupije Crkvi oduzeto 82 posto zemljišta, a tako je bilo i u drugim biskupijama (Akmadža 2004:36). Međutim, Steindorff ističe da nije samo Crkva pretrpjela ogromne gubitke. Dolaskom komunista na vlast 1945. godine konfiscirana polovica poduzeća čiji su vlasnici optuženi za suradnju s okupatorom. Isto tako i povjesničar Matković navodi da je komunistički režim bio izrazito netolerantan prema Katoličkoj crkvi (Matković 1999:214). Crkva je bila jedina institucija izvan kontrole jugoslavenske komunističke vlasti koja je donekle postala utočište onima koji su se protivili novom društvenom uređenju te koji su i dalje čuvali svoju nacionalnu svijest kao dio svog identiteta. No, režim je poduzimao različite mjere s ciljem slabljenja utjecaja Crkve na šire slojeve društva (Matković 1999:284).

2.9. Alojzije Stepinac i komunistički režim

Josip Broz Tito namjeravao je Katoličku crkvu odvojiti od Vatikana i pape te potaknuti stvaranje nacionalne crkve po uzoru na pravoslavne crkve (Harris 2017:220). Takve crkve uvijek su pod utjecajem vlastodržaca. Međutim, nadbiskup Stepinac tomu se odlučno protivio (Harris 2017:224). To je bio jedan od glavnih razloga zašto se na udaru komunističkog režima našao nadbiskup Alojzije Stepinac. Da je Josip Broz Tito želio stvoriti samostalnu Katoličku crkvu u Jugoslaviji tvrdi i povjesničar Akmadža. Nakon što je nadbiskup Stepinac odlučno odbio takvu ideju započeo je njegov progon (Akmadža 2004:47). Zadatak da stvori okvir za mržnju i plan djelovanja protiv Stepinca dobio je javni tužitelj za Hrvatsku Jakov Blažević.⁵

⁵ Blažević, Jakov. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/8132>> (Pristupljeno 15.7.2024.)

2.10. Pastirska pisma i pogoršanje odnosa Katoličke crkve i državne vlasti

Od 17. do 22. rujna 1945. u Zagrebu se održala biskupska konferencija. Događaj koji je dodatno pogoršao ionako loše odnose između državne vlasti i Crkve bila su dva pastirska pisma upućena vjernicima. Povjesničar Jandrić u znanstvenom članku „Državno-partijska priprema javnosti za suđenje nadbiskupu Stepincu“ navodi da je nakon objave Pastirskog pisma započela kampanja protiv nadbiskupa Stepinca, vođena iz Agitpropa, s napadima u medijima. Posljednjeg dana konferencije biskupi su poslali pismo Josipu Brozu Titu i Pastirsko pismo vjernicima, koje je čitano u crkvama 30. rujna 1945. U pastirskim pismima su iznijeli nezakonita postupanja nove vlasti prema Crkvi i vjernicima, nadajući se dogovoru. Vlast je oštro reagirala, što je pogoršalo odnose s Katoličkom crkvom. Biskupi su zahtijevali potpunu slobodu katoličke štampe, škola, vjeronauka, udruživanja, karitativne djelatnosti, ljudskih prava, poštivanje kršćanskog braka i vraćanje oduzetih institucija. Komunistička partija osudila je biskupe, tvrdeći da nema progona u zemlji. Vatikan je podržao biskupe, što je potaknulo vlast na širenje lažnih vijesti kako bi podijelili kler (Jandrić 2000: 174-176).

2.11. Teret hrvatsko-srpskih odnosa kao kulisa u slučaju Alojzija Stepinca

Hrvatsko-srpski odnosi posebno su kompleksna povijesna tema koja zadire u političke i društvene sfere. Problematika tih odnosa desetljećima je predmet prijepora mnogih hrvatskih i srpskih povjesničara. Njima se bavi i povjesničar Goldstein koji navodi 19. stoljeće kao početak podijele temeljene na religiji. U tom razdoblju istovremeno se formira hrvatska i srpska nacija. Hrvati su pripadali katoličkoj, a Srbi pravoslavnoj vjeroispovijesti (Goldstein 2003:200). „Sa sazrijevanjem nacionalnog identiteta odnosi Hrvata i Srba odvijali su se na dvije razine: na razini puka i na razini politike. U puku su uvijek tinjale suprotnosti, usprkos zajedničkom životu i mnogim drugim doticajima. Razlozi tih suprotnosti mogu se objasniti kao vjerska nesnošljivost, ksenofobija, različiti sporovi koji se umjesto ekonomskim ili nekim drugim razlozima znaju objašnjavati različitom nacionalnom pripadnošću“ (Goldstein 2003:200-201). Goldstein pojašnjava stajalište srpske manjine u Hrvatskoj koja smatra da će ih hrvatska većina asimilirati, dok Hrvati smatraju da Srbi, koji već generacijama žive u Hrvatskoj, ne smatraju je svojom domovinom. S Goldsteinovim stavovima slaže se i britanski povjesničar Harris koji također navodi da je na jugoslavenskom području vjera ta koja označuje razlike među narodima. „U velikom crkvenom raskolu u jedanaestom stoljeću Hrvati su se tako našli na strani Rima i Zapada, a ne pravoslavlja i Istoka. Za Srbe, čija se država razvijala usporedno sa Srpskom pravoslavnom Crkvom, pravoslavlje je bilo neraskidivo povezano s njihovim nacionalnim i državnim identitetom, a za Hrvate je katoličanstvo bilo ono što je predstavljalo zajedničko obilježje koje ih

povezuje“ (Harris 2017:85). Taj neprijateljski odnos koji je dodatno potencirala politika odrazio se na nadolazeće društvene i političke promijene u 20. stoljeću, a odrazit će se i na montirani sudski postupak ali i na sam postupak beatifikacije i kanonizacije Alojzija Stepinca (Harris 2017:23).

2.12. Nadbiskup Stepinac u medijima

Komunističke vlasti služili su se medijima i propagandom kako bi pripremile put za uhićenje nadbiskupa Stepinca. Važno je bilo pridobiti javno mnijenje jer je nadbiskup Stepinac uživao velik ugled u narodu. „Da u hrvatskom narodu religioznost nije slabila, bez obzira na svo režimsko antireligijsko djelovanje, pokazao je i popis stanovništva iz 1953., kada se u Hrvatskoj 85,5 % stanovništva izjasnilo kao vjernici, a radilo se uglavnom o katoličkim vjernicima“ (Akmadža 2004:125). Povjesničar Akmadža u knjizi *Katolička crkva u Hrvatskoj i komunistički režim 1945. – 1966.* opisuje kompleksni odnos Crkve i države u tom razdoblju. Mediji su dobili zadatak stvoriti u javnosti sliku o nadbiskupu Stepincu kao zločincu, a Katoličku crkvu trebali su prikazati kao suradnicu fašista i neprijatelja naroda i države (Akmadža 2004:45). Javna kampanja usmjerena protiv nadbiskupa Stepinca postala je još žešća uoči uhićenja. Najradikalniji članci objavljeni su u satiričkom časopisu *Kerempuh*.

„Pripremljeno je posebno izdanje satiričkog časopisa *Kerempuh* u kojemu su pod naslovom „1000 Lojzekovih grijeha“ sjedinjene sve podrugljive i vulgarne karikature koje su objavljivali nadareni crtači i autori toga časopisa“ (Harris 2017:259). Nadalje, Harris navodi kako su tradicionalni mediji pripremili teren za suđenje nadbiskupu Stepincu te da su tijekom sudskog procesa pokušavali manipulirati javnim mnijenjem. „U razdoblju između ulaska partizana i Stepinčeve osude u tisku se pojavilo više od 1400 članaka koji su se odnosili izravno na Crkvu“ (Harris 2017:260). Tradicionalni mediji predstavljali su nadbiskupa Stepinca kao najveće zlo, dok je Partija vrbovala zaposlenike da potpisuju peticiju u kojima zahtijevaju smrtnu kaznu za Stepinca (Harris 2017:260). Nakon što je nadbiskup Stepinac 29. studenog 1952. godine imenovan kardinalom uslijedili su u državnom tisku napadi na papu (Akmadža 2019:130). To je bio posljednji čin nakon kojega dolazi do medijske šutnje koja će trajati od 1953. do 1960. godine. Novi orkestrirani medijski natpisi o nadbiskupu Stepincu pojavili su se osamdesetih godina 20. stoljeća zbog političkih promjena u Jugoslaviji, inicijative Katoličke crkve za njegovom rehabilitacijom i beatifikacijom te povećane zainteresiranosti javnosti za ovu tabu temu.

2.13. Montirani sudski postupak

Nakon što je nadbiskup Stepinac odbio Titov zahtjev za osnivanjem neovisne jugoslavenske katoličke crkve i nakon što su propali pokušaji utjecaja na Vatikan i papu da smijeni nadbiskupa Stepinca, od veljače 1946. godine započinju sustavne pripreme za montirani sudski proces protiv nadbiskupa Stepinca (Ivešić 2023:189).

Crkveni povjesničar Bojan Ivešić u knjizi *Nastanak i uporaba vatikanske verzije 'navodnoga Stepinčeva pisma' iz 1943. s referencijalnim dokumentima* obrađuje jedan od ključnih dokumenata u montiranom sudskom procesu protiv Stepinca. Radi se o pismu, za koje je kasnije dokazano da su ga sastavili zaposlenici Ministarstva vanjskih poslova NDH, a poslano je papi u ime nadbiskupa Stepinca. Pismo nije imalo potpis i pečat nadbiskupa Stepinca. U tom pismu Stepinac lobira za pomoć Vatikana u očuvanju Nezavisne Države Hrvatske koja je bila na rubu propasti. Pismo su kasnije otkrili komunisti i iskoristili ga kao dokaz u montiranom procesu.

Dana 17. svibnja 1945. godine nadbiskup Stepinac je prvi put uhićen. Pušten je na slobodu nakon sastanka s Josipom Brozom Titom 2. lipnja 1945. Tema sastanka bio je o odnos Crkve i države. Tito je htio procijeniti Stepinčev utjecaj i spremnost na suradnju. Prije ponovnog uhićenja, Stepinac je fizički napadan, primjerice prilikom otvorenja nove župe u Zaprešiću 9. studenog 1945., nakon čega su prijetnje i zastrašivanja od strane vlasti nastavila. Posljednje uhićenje dogodilo se 18. rujna 1946. godine (Matković 2003:284).

Povjesničari navode neutemeljene optužbe komunističkih vlasti koje su nadbiskupa Stepinca teretile za suradnju s ustaškim vlastima i okupatorima, nasilno “prekrštavanje”, obnašanje dužnosti “ustaškoga vojnoga vikara” te suradnje s križarima u rušenju državno-pravnoga poretka. Povjesničar Goldstein ističe da je Stepinac optužen „za djelovanje protiv naroda i države.“ (Goldstein 2003:309) I povjesničar Harris navodi da je Stepinac opovrgnuo sve optužbe. U svom govoru na suđenju 3. listopada 1946. godine izjavio je da se ne osjeća krivim za teški zločin masovnog pokrštavanja Srba. Pojasnio je da Katolička crkva priznaje krštenje u Pravoslavnoj crkvi stoga optužba o pokrštavanju nema smisla (Harris 2017:376). Više podataka o provedenom sudskom procesu zabilježio je i povjesničar Akmadža. U objedinjenom procesu uz nadbiskupa Stepinca sudilo se ustaškom dužnosniku Erihu Lisaku i još šesnaestorici franjevac. Suđenje je trajalo vrlo kratko. Presuda je donesena 11. listopada 1946. godine (Akmadža 2004:57).

„U listopadu 1946. Stepinac je bio osuđen na 16 godina zatvora s prisilnim radom. Kaznu je izdržavao u lepoglavskoj kaznionici, ali je u prosincu 1951. pušten i upućen na obvezatni boravak u rodno selo Krašić (kraj Jastrebarskog)“ (Matković 2003:284). Godine 1951. pušten je iz lepoglavske kaznionice, ali uz uvjet da ostatak kazne provede u kućnom pritvoru u rodnom Krašiću, gdje je 29. studenog 1953. godine imenovan kardinalom (Steindorff 2006:197). Na taj

način papa je javno dao počast nadbiskupu Stepincu i drugim progonjenim svećenicima. Papina odluka da utamničenog nadbiskupa imenuje kardinalom negativno se odrazila na život Alojzija Stepinca. Uslijedili su novi napadi u medijima na njega, ali istovremeno počinju se pojavljivati simptomi rijetke bolesti krvi (Harris 2017:325). Harris kao i dio povjesničara i teologa sumnjaju da je kardinal Alojzije Stepinac bio sustavno zračen i trovan što je u konačnici dovelo do bolesti, a potom i do njegove smrti. Preminuo je 10. veljače 1960. godine u 62. godini života (Harris 2017:396). Međutim, povjesničar Akmadža navodi da smrću Alojzija Stepinca nije završila njegova opasnost za komunistički režim (Akmadža 2019:182). Ovim procesom i optužnicom posebno se bavila sutkinja Visokog kaznenog suda RH Tanja Pavelin u svom doktorskom radu *Povijesni i pravni temelji za reviziju osuda sudova bivše Jugoslavije s naglaskom na reviziju osude protiv kardinala bl. Alojzija Stepinca*. Inače, sutkinja Pavelin bila je članica Vijeća Županijskog suda u Zagrebu koje je poništilo presudu Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske od 11. listopada 1946. godine kojom je osuđen nadbiskup Stepinac.

Mnogi povjesničari, teolozi i institucije posjeduju brojnu dokumentaciju koja ide u prilog nevinosti nadbiskupa Stepinca. Američka povjesničarka židovskog podrijetla Esther Gitman, koja je i sama prošla pakao holokausta, u članku pod nazivom *A question of judgement: dr. Alojzije Stepinac and the Jews* svjedoči da je nadbiskup Stepinac spasio živote mnogih Židova. Nadalje, čehoslovački press ataše dokumentirao je Stepinčevu izjavu na sastanku 1937. godine koja očituje njegov stav o političkim prilikama: „Mrzim nacizam. Za mene on znači isto što i boljševizam. S jedne strane, oni su Staljina učinili Bogom, a s druge strane domislili su se nekoj vrsti novog poganstva“ (Harris 2017:103). Također, Harris dalje navodi kako Stepinčev odnos prema Židovima i drugim potlačenim i obespravljenim pojedincima predstavlja nedvojben dokaz o njegovim stavovima. „U siječnju 1939. godine poslao je gotovo 300 pisama bogatim katolicima u Zagrebu, pozivajući ih da daju svoj doprinos u pomaganju tim „jadnicima koji su ostali ne samo bez domovine nego i bez sredstava za život.“ Stepinac je osobno otišao na zagrebački kolodvor dočekati izbjeglice. Smjestili su ih u domovima Zagrepčana, dobili su hranu i potrebnu liječničku skrb, a kad je to bilo moguće, i dokumente za odlazak u sigurnije države“ (Harris 2017:104). Također, teolog i postulator kauze za proglašenje svetim bl. Alojzija Stepinca Juraj Batelja posjeduje brojnu dokumentaciju koja je objavljena u knjizi *Blaženi Alojzije Stepinac svjedok Evandjelja ljubavi*, a koja potvrđuje autentičan i vjerodostojan život nadbiskupa Stepinca. Osim toga, Batelja u knjizi *Uloga blaženoga Alojzija Stepinca u zbrinjavanju ratne siročadi i njihovo liječenje u zagrebačkim bolnicama od 1. lipnja 1942. do 1. kolovoza 1943. godine* iznosi mnoštvo podataka koji dokazuju angažman nadbiskupa Stepinca i časnih sestara, u datim okolnostima, u brizi i skrbi za ratnu siročad.

Nadbiskup Stepinac nije imao dobro mišljenje o komunizmu kojega je smatrao većim neprijateljem od ustaštva, ali unatoč tome u pravnom smislu mogao je snositi samo moralnu i političku odgovornost, a ne krivičnu (Goldstein 2003:309). Brojni povjesničari i pravnici su složni u konstataciji da suđenje Stepincu nije imalo veze s pravom i pravosuđem nego je bio politički događaj.

2.14. Proces rehabilitacije i proglašenje blaženim nadbiskupa Alojzija Stepinca

Proces beatifikacije nadbiskupa Stepinca započeo je u Rimu 1981. godine (Akmadža 2019:169). Miroslav Akmadža navodi da je jedan od uvjeta komunističkih vlasti za normalizaciju odnosa s Vatikanom bio da se ne pokrene proces beatifikacije Stepinca. Po osamostaljenju Republike Hrvatske, Hrvatski sabor donio je 14. veljače 1992. godine Deklaraciju o osudi političkog procesa i presude kardinalu dr. Alojziju Stepincu, objavljenu u *Narodnim novinama* br. 9-140/92. Provedena je revizija postupka koja se temeljila na odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 2009. godine, a koji omogućuje osobama osuđenim za politička, politički motivirana kaznena djela ili druga kaznena djela tijekom komunističke vladavine u bivšoj Jugoslaviji, da zatraže poništenje osuđujuće presude ako je do osude došlo zlouporabom političke moći. Presudom Županijskog suda u Zagrebu broj Kv-I-173/16 od 22. srpnja 2016. godine poništena je presuda Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske iz 1946. godine u dijelu kojim se utvrđuje kaznena odgovornost Alojzija Stepinca, čime se Alojzije Stepinac smatra neosuđivanom i nevinom osobom.⁶

Blaženim ga je proglasio papa Ivan Pavao II. u Mariji Bistrici 3. listopada 1998. godine.

⁶Sudovi.hr. <https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2020-09/22.7.2016.%20STEPINAC.pdf>
Pristupljeno 16.7.2024.

3. Prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima *Hrvatsko slovo*, *Globus i Glas Koncila* uoči, za vrijeme i neposredno nakon beatifikacije

U ovom završnom radu istražiti ćemo na koje su načine tiskani mediji oblikovali javnu percepciju o kardinalu Alojziju Stepincu, odnosno kojim temama su se bavili i na kakav način su pisali o blaženom kardinalu u vrijeme koje je prethodilo njegovoj beatifikaciji. Poseban naglasak je na razdoblju uoči i tijekom njegove beatifikacije 1998. godine. Analizirat ćemo novinske članke u tjednicima *Hrvatsko slovo*, *Globus i Glas Koncila* u razdoblju od 1. siječnja 1996. godine do 31. prosinca 1998. godine. Navedeni tjednici predstavljaju različite političke i ideološke stavove, imaju različitu medijsku publiku koja je u navedenom razdoblju najvećim djelom informacije primala iz tradicionalnih medija (tisak, televizija i radio). Primjenjujući metodu analize sadržaja istražiti ćemo koliko je ukupno objavljeno članaka o kardinalu Stepincu u navedenim tjednicima. Također ćemo istražiti koji žanr se najčešće koristio, tonalitet publikacija, tematski fokus i narativ.

3.1. *Hrvatsko slovo*, kulturni tjednik

Hrvatsko slovo bio je hrvatski kulturni tjednik koji je izlazio od 28. travnja 1995. do 11. veljače 2022. godine.⁷ Objavljivao je razne kulturne i političke sadržaje s ciljem „promoviranja hrvatske kulture i nacionalne svijesti, kao i podizanje svijesti o doprinosima nacionalnih manjina koje su značajno obogatile hrvatsku kulturu“.⁸ *Hrvatsko slovo* pokrivalo je širok spektar raznih društvenih tema. Devedesetih godina 20. stoljeća tjednik *Hrvatsko slovo* bio je jedinstven u Hrvatskoj. „Osnivači ovog lista su bili književnici: Dubravko Horvatić (glavni urednik), Stjepan Šešelj (ravnatelj), Mile Pešorda (zamjenik glavnog urednika i urednik za književnost) te predsjednik DHK-a Nedjeljko Fabrio. Jedan od suosnivača bio je i pjesnik Mile Maslač, koji je kasnije postao

⁷ https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatsko_slovo (Pristupljeno 10.8.2024.)

⁸ Isto.

zamjenik glavnog urednika.⁹ Nakon 27 godina izlaženja *Hrvatsko slovo* se našlo u financijskoj krizi te prestaje izlaziti 2022. godine.¹⁰

Hrvatsko slovo bilo je poznato po svojoj sklonosti prema desnom političkom spektru. To je vidljivo iz sadržaja novina. Njegova uređivačka politika često je reflektirala stavove desno orijentirane vlasti, promovirajući nacionalne i konzervativne vrijednosti. Tjednik je imao snažnu podršku desnog intelektualnog biračkog tijela, čemu su pridonijeli članci koji su naglašavali teme od posebnog interesa za tu čitalačku publiku, poput domoljublja, obrane hrvatskog identiteta, kulturnih vrijednosti, ali i kritike lijevo orijentiranih političkih opcija. *Hrvatsko slovo* također je bilo blisko povezano s kulturnim i intelektualnim krugovima koji su podržavali te vrijednosti, čime je postalo glasnogovornik tog dijela društva.

3.2. Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u tjedniku *Hrvatsko slovo*

Od 1. siječnja 1996. godine do 31. prosinca 1996. godine u *Hrvatskom slovu* objavljena su svega dva članka o kardinalu Alojziju Stepincu. Prvi pod nazivom „Nada domovine“ napisao je Josip Grbelja, a objavljen je 20. prosinca 1996. godine.¹¹ Drugi članak pod nazivom „Životopis sveca, povijest naroda“ napisan je u povodu izlaska knjige odvjetnika Vjekoslava Ranilovića *Nevin, a osuđen*. Potpisuje ga Željko Olujić¹².

Tijekom 1997. godine objavljen je samo jedan članak i to u povodu obljetnice smrti kardinala Alojzija Stepinca. Članak pod nazivom „Napadaji na Stepinca – napadaji na hrvatski narod“ napisala je Ljubica Štefan, a objavljen je 14. ožujka 1997. godine.¹³

Godine 1998. o Stepincu je napisano 16 članaka. Svi objavljeni članci imaju potpis autora. Najviše članaka o kardinalu Stepincu napisala je Ljubica Štefan – šest članaka. Božidar Petrač objavio je tri, dok su po jedan članak napisali: Nenad Piskač, Ivan Šimunić, Daniel Načinović, Željko Sabol, Tomislav Hruškovec, Zoran Budrović, Slavko Harni, Dubravko Jelčić, Josip Grbelja i Željko Olujić. U 181. broju od 9. listopada 1998. godine objavljena je formula beatifikacije kardinala Stepinca te taj tekst ne može imati potpis novinara.

⁹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatsko_slovo (Pristupljeno 10.8.2024.)

¹⁰ Isto.

¹¹ Grbelja, Josip. „Nada domovine“. *Hrvatsko slovo*. 1996. 87. 7.

¹² Olujić, Željko. „Životopis sveca, povijest naroda“. *Hrvatsko slovo*. 1996. 87. 15.

¹³ Štefan, Ljubica. „Napadaji na Stepinca – napadaji na hrvatski narod“. *Hrvatsko slovo*. 1997. 99. 7.

Što se tiče novinskog žanra, oba članka iz 1996. godine su napisani u formi komentara, dok je članak iz 1997. godine analiza.

Tijekom čitavog istraživanog razdoblja objavljeni članci su napisani u pozitivnom tonu, kritički ne propitujući odluke i stavove kardinala Stepinca. Tematski fokus članaka objavljenih 1996. godine je suđenje kardinalu Stepincu i svjedočanstvo kardinalovih suvremenika. Članak objavljen 1997. godine ima povijesni tematski fokus na ulozi kardinala Stepinca u spašavanju Židova tijekom Drugog svjetskog rata. U člancima objavljenim 1996. godine Stepinac je prikazan kao mučenik, dok je 1997. godine prikazan kao nacionalni junak.

Godine Stepinčeve beatifikacije 1998., broj članaka o kardinalu Stepincu objavljenih u *Hrvatskom slovu* znatno je porastao. Ukupno je objavljeno 16 članaka. Najviše ih je napisala Ljubica Štefan – pet članaka. Božidar Petrač i Zoran Budrović objavili su po dva članka, dok su po jedan članak napisali: Nenad Piskač, Ivan Šimunić, Daniel Načinović, Željko Sabol, Tomislav Hruškovec i Slavko Harni. Jedan novinski natpis odnosio se na tekst beatifikacije.

Što se tiče novinskih žanrova, najviše članaka je objavljeno u formi komentara/kolumne – šest i analize – pet članaka. Objavljena su četiri izvještaja koja su vezana uz kulturna događanja poput izložbe Tomislava Ostoje u *Galeriji Forum* i otvorenje spomenika kardinalu Stepincu u zagrebačkim Utrinama u listopadu 1998.¹⁴ Jedan članak objavljen je u obliku kajkavske poezije.¹⁵ Od 16 objavljenih članaka 11 je napisano u pozitivno tonu, a četiri u neutralnom. U neutralnom tonu napisane su analize koje se odnose na događaje iz kardinalova života uoči, za vrijeme i nakon suđenja. Poezija o kardinalu Stepincu, izvještaji s kulturnih događanja posvećenih Stepincu bili su tematski fokus četiri članka. Također četiri članka tematski su vezana za povijesni kontekst odnosno na odnos kardinala Stepinca i komunističkih vlasti. Beatifikacijom se *Hrvatsko slovo* bavilo u tri članka, sudskim procesom u dva, a po jedan članak bio je na temu odnosa kardinala Stepinca i Srpske pravoslavne crkve, Stepinac i Židovi te članak vezan uz obljetnicu njegove smrti.

Povijesni fokus bio je tema 10 novinskih članaka, a preostalih šest članaka odnosilo se na beatifikaciju. Što se tiče samog prikaza kardinala Stepinca, u šest članaka predložen je kao mučenik, u pet kao nacionalni junak, u tri je prikazan kao žrtva sustava, a u dva kao važna povijesna figura.

¹⁴ Harni, Slavko. „Stepinac i sloboda“. *Hrvatsko slovo*. 1998. 182. 19.

¹⁵ Načinović, Daniel. „Aloysius“. *Hrvatsko slovo*. 1998. 180. 9.

3.3. Politički tjednik *Globus*

Globus je hrvatski politički tjednik koji je pokrenut 1990. godine u Zagrebu.¹⁶ Hrvatska enciklopedija navodi da je *Globus* bio jedan od najvažnijih medijskih projekata 1990-ih u Hrvatskoj, a oko njega je nastao Europapress Holding. Osnovala ga je grupa bivših uglednih novinara *Vjesnika* (Denis Kuljiš, Ratko Bošković, Nenad Polimac, Rene Bakalović i Vladimir Tomić) i dvojica poduzetnika (Ninoslav Pavić i Zdravko Jurak), inspirirana britanskim *Observerom*.¹⁷ Urednik Marko Grčić dao je prepoznatljiv pečat časopisu od prvog broja, dok je Tanja Torbarina 1991. pridonijela popularnosti svojom kolumnom. Godine 1997. prelazi na revijski format s nakladom većom od 100.000 primjeraka.¹⁸ Tijekom godina, mijenjali su se glavni urednici, a od 2016. izdavač je *Hanza Media*.¹⁹ Tjednik *Globus* prošao je kroz niz promjena u svojoj ideološkoj i konceptualnoj orijentaciji tijekom godina. Na početku je bio zamišljen kao tabloid, ali s početkom rata pretvorio se u novine fokusirane na ratna zbivanja. Kasnije se profilirao kao politički tjednik, u kojem se otkrivala tamna strana privatizacije, politički skandali i organizirani kriminal. U srpnju 1992. godine tjednik *Globus* je na naslovnica objavio dvije priče u kojima je otkriveno kako je tadašnji hrvatski predsjednik Tuđman po vrlo povoljnim uvjetima, za vrlo nisku cijenu, kupio vilu u Nazorovoj ulici u Zagrebu. Ovi članci su pokrenuli pitanje političke korupcije u Hrvatskoj. Objavljeni su usred predizborne kampanje, a nakon pobjede Hrvatske demokratske zajednice, Hrvatska televizija zabranila je reklamiranje *Globusa* na svojim kanalima.²⁰ Od tada se u javnosti stvorila percepcija da je *Globus* tjednik s lijevom političkom orijentacijom.

¹⁶ *Globus*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/22341> (Pristupljeno 24.8.2024.)

¹⁷ Isto.

¹⁸ *Globus*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/22341> (Pristupljeno 24.8.2024.)

¹⁹ Isto.

²⁰ [https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_\(tjednik\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_(tjednik)) (Pristupljeno 24.8.2024.)

3.4. Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u tjedniku *Globus*

Od 1. siječnja 1996. godine do 31. prosinca 1996. godine u tjedniku *Globus* objavljena su dva članka o kardinalu Stepincu. Oba su autorizirana. Prvi članak pod nazivom „Ministar Ivan Penić odbacio je prvonagrađeno rješenje za spomenik kardinalu Alojziju Stepincu na trgu u Krašiću!“ potpisuje Mare Bulić-Mrkobrad,²¹ a drugi „Senzacionalni božićni epilog suđenja Alojziju Stepincu: Kardinal Franjo Kuharić služio je misu zadušnicu za Stepinčeva tužitelja Jakova Blaževića“ napisao je Rene Bakalović.²² Članak o izboru idejnog rješenja spomenika Stepincu napisan je u formi osvrta, dok je članak o misi zadušnici za Jakova Blaževića napisan u obliku intervjua s udovicom Jakova Blaževića. Oba članka imaju neutralan ton u odnosu na kardinala Stepinca. Tematski fokus članka „Ministar Ivan Penić odbacio je prvonagrađeno rješenje za spomenik kardinalu Alojziju Stepincu na trgu u Krašiću!“ je na kulturi, odnosno na kulturnom skandalu, a članka „Senzacionalni božićni epilog suđenja Alojziju Stepincu: Kardinal Franjo Kuharić služio je misu zadušnicu za Stepinčeva tužitelja Jakova Blaževića“ je vjerski odnosno usmjeren je na odnos kardinala Stepinca i Katoličke crkve. Narativ o kardinalu Stepincu u oba članka je u blaženičkom duhu.

Od 1. siječnja 1997. godine do 31. prosinca 1997. godine u *Globusu* je objavljeno osam tekstova o kardinalu Stepincu koje potpisuju sljedeći autori: Darko Vukov-Colić, Rene Bakalović/Branka Stipić, Rene Bakalović, Davor Butković, Antun Masle, Slaven Letica, Davor Butković/Zdravko Milinović. Također u dva nastavka objavljen je memoarski tekst ustaškog pukovnika Vjekoslava Maksa Luburića. Najviše je objavljeno intervjua – njih četiri, zatim po jedan osvrt, analiza, istraživanje i memoarski tekst. Tri članka su napisana u pozitivnom tonu, tri u negativnom, a dva u neutralnom tonu.

Što se tiče tematskog fokusa, tri članka imaju povijesni fokus i bave se odnosom kardinala Stepinca i NDH, dva članka naglasak imaju na Stepincu i Katoličkoj crkvi. Također, dva članka se bave kulturnim prikazom kardinala Stepinca. Povijesni fokus ima i jedan članak koji se bavi odnosom kardinala i komunističkih vlasti. Politički narativ imala su tri članka. Također tri su

²¹ Bulić-Mrkobrad, Mare. „Ministar Ivan Penić odbacio je prvonagrađeno rješenje za spomenik kardinalu Alojziju Stepincu na trgu u Krašiću!“. *Globus*. 1996. 290. 48.- 49.

²² Bakalović, Rene. „Senzacionalni božićni epilog suđenja Alojziju Stepincu: Kardinal Franjo Kuharić služio je misu zadušnicu za Stepinčeva tužitelja Jakova Blaževića“. *Globus*. 1996. 316. 80.- 82.

obrađena s vjerskog stajališta, a dva s povijesnog. Kardinal Stepinac je u tri članka prikazan kao mučenik, u tri kao kontroverzna figura, u jednom kao povijesna ličnost te u jednom kao nacionalni junak. Zanimljivo je da je kardinal Stepinac medijski prikazan u krajnostima. U jednom članku je prikazan kao nacionalni junak koji je za vrijeme NDH radio za britansku tajnu službu dok ga se u drugom članku prikazuje kao kontroverznu figuru i bliskog prijatelja i suradnika ustaškog bojnika Vjekoslava Maksa Luburića.

Tijekom 1998. godine tjednik *Globus* objavio je više članaka o kardinalu Stepincu nego 1996. i 1997. godine zajedno. Ukupno je objavljeno 13 članaka. O kardinalu Stepincu pisali su sljedeći autori: Igor Alborghetti – tri članka, Zvonimir Berković – 3 članka (kolumne), Željko Peratović i Ines Sabolić po tri članka, dr. Slaven Letica i Nedžad Haznadar napisali su po jedan članak.

Kao politički tjednik *Globus* je najviše prostora posvetio zahtjevnijim novinskim formama. Objavljena su četiri istraživačka članka o kardinalu Stepincu, tri feljtona, tri kolumne, dva intervjua i jedna analiza. Niti jedan članak nije napisan u negativnom tonu iako pojedini naslovi upućuju da je kardinal Stepinac prikazan u negativnom kontekstu. Npr. članak objavljen 21. kolovoza 1998. godine pod nazivom „Je li nadbiskup Stepinac doista čupao bradu srpskom metropolitu u Zagrebu Dositeju Obradoviću, kako tvrdi srpska propaganda?“²³ Senzacionalističkim naslovima poput navedenog uredništvo *Globusa* se često koristilo s ciljem izazivanja pozornosti i reakcije čitatelja. Ipak, najviše članaka napisano je u neutralnom tonu, njih devet, dok su u pozitivnom tonu napisana četiri. Što se tiče tematskog fokusa pet članaka je objavljeno s naglaskom na kulturna događanja iako su u osnovi imali politički narativ. Npr. članak novinarke Ines Sabolić o skandalu vezanom uz film Obrada Kosovca *Put izdaje*.²⁴ Tri članka bave se nadolazećom beatifikacijom, dva odnosom s komunističkim vlastima, dva odnosom kardinala i Židova te jedan odnosom kardinala Stepinca i Srpske pravoslavne crkve. Vjerski fokus imaju tri članka, a u dva članka se propituje kardinal Stepinac kroz kontroverze. Nadalje, kardinal Stepinac kroz narativ članaka je prikazan kao povijesna ličnost u četiri članka. Isto toliko je prikazan kao svetac. To se uglavnom odnosi na intervjue s teolozima. O Stepincu kao žrtvi komunističkog sustava pisano je u tri članka, a da je kontroverzna ličnost u dva članka. Jedan feljton o ustaškim zločinima objavljen u 402 broju nije potpisan.

²³ „Je li nadbiskup Stepinac doista čupao bradu srpskom metropolitu u Zagrebu Dositeju Obradoviću, kako tvrdi srpska propaganda?“ *Globus*. 1998. 402. 82.-87.

²⁴ Ines Sabolić. „Opet afera Alojzije Stepinac: Zašto je Obrad Kosovac zabranio prikazivanje filma o blaženome zagrebačkom nadbiskupu?“ *Globus*. 1998. 391. 12.-16.

Tjednik *Globus* ulazi u beatifikacijsku godinu s opširnom analizom 2. siječnja 1998. godine. Novinar Željko Peratović piše članak pod nazivom „Živi svjedoci o trovanju kardinala Stepinca – Josip Boljkovac: Ban Ivan Šubašić rekao mi je da Stepinčeva bolest nije plod prirodnih procesa!“²⁵ U ovom članku objavljene su izjave svjedoka i važne informacije koje upućuju da je kardinal Stepinac sustavno trovan i ubijen. Navodi se da je upravo tjednik *Globus* prvi objavio 1994. godine tvrdnju časne sestre Salezije Golubić o ubojstvu kardinala Stepinca. Već u idućem broju objavljenom 9. siječnja 1998. godine *Globus* nastavlja objavljivati izjave svjedoka trovanja kardinala Stepinca. Pod naslovom „Biskup Ćiril Kos: Kardinal Šeper kazao je meni i kardinalu Kuhariću da je Udba Stepinčevo srce bacila u zahod“ iznesene su dodatne tvrdnje i svjedočanstva o mogućoj ulozi Udbe u smrti kardinala Alojzija Stepinca.²⁶

Iduće ekskluzivno *Globusovo* otkriće objavljeno je 22. svibnja 1998. godine pod nazivom „Muzej holokausta Yad Vashem u Jeruzalemu već je dva puta odbio dodijeliti titulu pravednika među narodima kardinalu Stepincu“.²⁷ Autor ovog članka je Igor Alborghetti istražio je razloge koji su spriječili dodjelu ove prestižne titule. Iako je neupitno Stepinčevo zalaganje i pomoć Židovima tijekom Drugog svjetskog rata, spornim se pokazala kardinalova suradnja s ustaškom vlasti. Ovo je prvi članak objavljen u tjedniku *Globusu* koji je napisan u kontekstu nadolazeće beatifikacije.

3.5. *Glas Koncila*, katoličke tjedne novine

Glas Koncila, katolički vjerski tjednik, osnovan je 1962. u Zagrebu kao bilten s vijestima o II. vatikanskom koncilu.²⁸ Izdavač tjednika je Nadbiskupski duhovni stol.²⁹ Osnovne informacije o dugoj prošlosti izlaženja *Glasa Koncila* mogu se naći na mrežnim stranicama Hrvatske enciklopedije. Tjednik je godinu dana nakon osnivanja postao polumjesečnik pod nazivom *Glas*

²⁵ Peratović, Željko. „Živi svjedoci o trovanju kardinala Stepinca – Josip Boljkovac: Ban Ivan Šubašić rekao mi je da Stepinčeva bolest nije plod prirodnih procesa!“. *Globus*. 1998. 369. 82.-87.

²⁶ Peratović, Željko. „Biskup Ćiril Kos: Kardinal Šeper kazao je meni i kardinalu Kuhariću da je Udba Stepinčevo srce bacila u zahod“. *Globus*. 1998. 370. 82.-87.

²⁷ Alborghetti, Igor. „Muzej holokausta Yad Vashem u Jeruzalemu već je dva puta odbio dodijeliti titulu pravednika među narodima kardinalu Stepincu“. *Globus*. 1998. 389. 20.-23.

²⁸ *Glas Koncila*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/glas-koncila> (Pristupljeno 24.8.2024.)

²⁹ <https://www.glas-koncila.hr/impresum/> (Pristupljeno 7.9.2024.)

Koncila, a prvi urednik bio je Vladimir Pavlinić.³⁰ Značajan ugled stekao je zahvaljujući člancima Živka Kustića i drugih autora, dosegnuvši nakladu od preko 200.000 primjeraka. Iako je distribucija bila ograničena na crkve i pretplatu, tjednik je postao značajan u vjerskoj, kulturnoj i političkoj sferi. Od 1972. do 1990. glavni urednik bio je Živko Kustić, a zatim Ivan Miklenić.³¹ *Glas Koncila* također djeluje kao izdavačka kuća, objavljujući brojne knjige vjerskog sadržaja i dječji mjesečnik *Mali koncil* od 1966. godine.³² *Glas Koncila* zastupa tradicionalne, konzervativne, katoličke stavove koje je propagirao i kardinal Stepinac. Dijele li doista iste stavove i mišljenja zanimalo nas je u analizi medijskih natpisa u ovom katoličkom tjedniku tri godine uoči beatifikacije kardinala Stepinca 1998. godine.

3.6. Medijski natpisi o kardinalu Alojziju Stepincu u *Glasu Koncila*

Od 1. siječnja 1996. godine do 31. prosinca 1996. godine u *Glasu Koncila* objavljeno je 18 članaka o kardinalu Stepincu. Najviše o kardinalu je pisao Ivan Miklenić. Objavio je pet članaka. Ostale članke potpisuju: Nedjeljko Pintarić – dva članka, Antun Škvorčević – dva članka, po jedan Juraj Batelja, Luka Vuco, Ivo Martinić, Tanja Picig te Pravednik. Četiri članka nemaju potpis autora. Nepotpisan je komentar od 11. veljače 1996. godine pod nazivom „Alojzije Stepinac – žrtva za ljudska i narodna prava.“³³ Zatim izvještaj pod nazivom „Mučenik za prava čovjeka i naroda“ objavljen 18. veljače 1996. godine.³⁴ Nepotpisana je i vijest o imenovanju dr. Juraja Batelja za počasnog premeta od 25. veljače 1996. godine³⁵ te poruka kardinala Franje Kuharića od 29. rujna 1996. godine.³⁶

Najviše članaka o kardinalu Stepincu, njih šest, objavljeno je u formi izvještaja sa svetih misa, društvenih ili kulturnih događanja. Objavljena su po tri komentara/kolumne, vijesti i osvrti. Također, od opširnijih novinskih formi objavljena su dva intervjua i jedna analiza. Niti jedan

³⁰ *Glas Koncila*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/glas-koncila> (Pristupljeno 24.8.2024.)

³¹ Isto.

³² Isto.

³³ „Alojzije Stepinac – žrtva za ljudska i narodna prava.“ *Glas Koncila*. 1996. 6. (1130). 2.

³⁴ „Mučenik za prava čovjeka i naroda“ *Glas Koncila*. 1996. 7. (1131). 4.

³⁵ „Dr. Juraj Batelja – počasni premeta“ *Glas Koncila*. 1996. 8. (1132). 9.

³⁶ „Sluga Božji Alojzije Stepinac – molitelj krunice“ *Glas Koncila*. 1996. 39. (1163). 2.

članak nije napisan u negativnom tonu. Deset članaka imala su neutralan ton, a osam pozitivan. Što se tiče tematskog fokusa najviše članaka je vezano za proces suđenja kardinalu Stepincu – četiri te Stepinac i Katolička crkva također četiri. Naglasak na mučeništvo imaju tri članka, a isto toliko je napisano u povodu obljetnica smrti ili rođenja kardinala Stepinca. Svjedočanstva Stepinčevih suvremenika bila su tema dva članka, dok je odnos blaženika i Židova bio tema jednog članka. Kanonizacijom se također bavio jedan članak. Očekivano najviše je zastupljen vjerski narativ koji dominira u deset članaka. Potom slijedi znanstveni narativ koji je vezan uz članke o tematskim znanstvenim skupovima i okruglim stolovima o kardinalu Stepincu. Takva su bila četiri članka. Politički narativ su imala tri članka, a po jedan mučenički i žrtva komunističkog sustava.

Tijekom 1997. godine objavljeno je ukupno 12 članaka o kardinalu Stepincu. Nedjeljko Pintarić je objavio tri. Po jedan su napisali: Ivan Miklenić, Juraj Batelja, Jure Zečević, V. Č., Č., Postulatura kardinala Alojzija Stepinca i Tajništvo zagrebačke nadbiskupije. Dva su nepotpisana. Nije potpisana vijest iz Stuttgarta pod nazivom „Proslavljeno Stepinčevo“ objavljena 23. veljače 1997. godine³⁷ i komentar objavljen 7. prosinca 1997. godine pod nazivom „Značenje Stepinčeva mučeništva“.³⁸

I u 1997. godini dominiraju izvještaji s vjerskih i kulturnih događanja posvećenih kardinalu Stepincu. Objavljeno ih je pet. Idući žanr bila je vijest. Ukupno su objavljene četiri vijesti. Od opširnijih formi koje su se bavile kardinalom Stepincem bile su dvije analize i jedan komentar/kolumna. I tijekom 1997. godine nijedan članak o kardinalu nije napisan u negativnom tonu. Najviše je napisano u pozitivnom – njih sedam. Pet je bilo u neutralnom tonu. Što se tiče samog sadržaja, tri članka su naglasak imala na kanonizaciju, tri su vezana uz Katoličku crkvu (svete mise, propovijedi), dvije uz obljetnicu rođenja i smrti kardinala, te po jedan vezan za odnos kardinala s komunističkim vlastima, sudski proces, svjedočanstvo suverenika kardinala te kulturno događanje. Vjerski narativ imalo je šest članaka, mučenički narativ imala su tri članka, a politički, znanstveni i junački narativ imali su po jedan članak.

Glas Koncila je od 1. siječnja do 31. prosinca 1998. godine objavio čak 156 članaka o kardinalu Stepincu. Možemo okvirno reći da su prosječno tjedno objavljivana po tri članka vezana za kardinala Stepinca. Ovaj podatak svjedoči o izuzetnoj važnosti i centralnom mjestu koje je kardinal Stepinac imao u crkvenom životu tijekom 1998. godine posebno u kontekstu njegove beatifikacije.

³⁷ „Proslavljeno Stepinčevo“. *Glas Koncila*. 1997. 8. (1184). 11.

³⁸ „Značenje Stepinčeva mučeništva“. *Glas Koncila*. 1997. 49. (1225). 2.

Medijska analiza članaka objavljenih tijekom 1998. godine u *Glasi Koncila* pokazala je da najveći broj ima nepotpisanih članaka. Ukupno je objavljeno 54 članka uključujući i tri križaljke koje nemaju potpis autora. Dio nepotpisanih članaka odnosi se na 15 komentara/kolumni urednika novina. Jedan urednički komentar potpisao je Vlado Čutura, dok je glavni urednik bio Ivan Miklenić tijekom cijelog istraživačkog razdoblja³⁹. Nepotpisani članci uglavnom se odnose na priopćenja i proglase koja se prenose u cijelosti.

Autor s najviše objavljenih članaka bio je Juraj Batelja koji je o Stepincu objavio 33 članka, od čega su 31 bili u formi feljtona. Nedjeljko Pintarić napisao je 17 članaka na temu kardinala Stepinca, uključujući tri reportaže. Intervjue s najvažnijim crkvenim velikodostojnicima pisao je glavni urednik Ivan Miklenić, koji potpisuje osam članaka. Od osam navedenih članaka šest se odnosi na intervju u nastavcima s tadašnjim zagrebačkim nadbiskupom kardinalom Franjom Kuharićem. Potom slijedi Živko Kustić s pet članaka u formi komentara te agencijske vijesti IKA-e pet članaka. Spomenuti još možemo Adolfa Polegubića koji je objavio tri članka o kardinalu Stepincu. Preostali 31 članak potpisuje po jedan autor.

Što se tiče novinarskih žanrova *Glas Koncila* je vrlo mozaičan. Zastupljene su gotovo sve novinarske forme. Najviše je bilo izvještaja s raznih događanja. Objavljena su 33 izvještaja. Potom slijede feljtoni – 31, vijesti – 29, komentari/kolumne – 27, priopćenja – 13, intervjui – 11, reportaže – 4, osvrt – 3, analize – 3, pismo čitatelja – 1, demanti – 1.

Dominira pozitivan ton u odnosu na kardinala Stepinca. Ukupno 106 članaka imalo je pozitivan ton. Neutralan ton imalo je 49 članaka, a samo jedan članak bio je u negativnom tonu. Radilo se o komentaru na odjeke beatifikacije u svjetskim medijima. U 45. broju od 8. studenoga 1998. godine, *Glas Koncila* objavljuje komentar Stanka Tenšeka usmjeren na negativne odjeke beatifikacije kardinala Stepinca u francuskim medijima.⁴⁰ Najveći prigovor načinu pisanja o novom blaženiku Katoličke crkve Tenšek je imao na francuski kršćanski tjednik *La Vie*. Sporni članci u kojima se dovodi u pitanje svetost kardinala Stepinca nose naslove: „Stepinac – znak kojemu će se protiviti“, „Ivan Pavao II beatificirat će u Hrvatskoj kardinala Stepinca. Heroja ili kolaboracionista?“, „Prijepor oko mons. Stepinca“ i drugi novinski natpisi u kojima ga nazivaju „polublaženikom“ i „polukolaboracionistom“. *La Vie* navodi, kako prenosi Tenšek u *Glasi Koncila*, da je Stepinac za Srbe „pristaša ustaškog fašističkog režima“, a za Hrvate „rodoljub i žrtva Titova komunističkog

³⁹ *Glas Koncila. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/glas-koncila> (Pristupljeno 3.9.2024.)

⁴⁰ Stanko Tenšek. „Stepinac – znak kojemu će se protiviti“. *Glas Koncila*. 1998. 45. (1273). 4.

totalitarizma.“ Zanimljivo je, kako navodi Tenšek u svom komentaru, ljevičarske novine *Liberation* napisani su korektni izvještaji o beatifikaciji kardinala Stepinca. Također, pohvalno se očituje o pisanju popularnog *Le Monde* u kojemu je 7. listopada 1998. godine objavljen članak pod nazivom „Mons. Stepinac i dvije boli Europe“ u kojemu se poziva čitatelje da istraže istinu i da budu prijatelji istine. Još jedan osvrt na izvještavanje stranih medija objavljen je u broju 42. od 18. listopada 1998. godine, novinar Josip Sanko Rabar piše ironičan komentar o TV prilogu CNN-a o kardinalu Stepincu.⁴¹ Istaknuo je da je CNN u svom izvanredno inteligentnom prilogu, koji djeluje nevješto, ali očito je namjerno tako pripremljen jer je imao za cilj pripremanje svjetske javnosti na novog blaženika. Navodi da je CNN „pronašao najlukaviju metodu optužbe i najgluplju obrane, i to, tobože, objektivno sučelio.“

Tematski Glas Koncila je tijekom 1998. godine najviše fokusiran na beatifikaciju kardinala Stepinca i na dolazak pape Ivana Pavla II u Hrvatsku. Vjerske teme uvjerljivo dominiraju u *Glasi Koncila*. Od 156 objavljenih članaka, trećina je bila vezana za beatifikaciju, ukupno 55 članaka. Potom slijede teološki članci vezani uz Katoličku crkvu – 33, te članci povezani s obljetnicom rođenja ili smrti – 16. Nakon vjerskih članaka najzastupljeniji su oni koji pokrivaju kulturno-znanstvena područja. Ukupno je objavljeno 16 članaka koji su se odnosili na znanstvene skupove (1), znanstvene tribine (2), simpozije (2), koncerte (1), predstave (1), izložbe (2), predavanja (1), otvaranje spomenika (4), održavanje kviza (2).

Najviše članaka s povijesnim tematskim fokusom objavljeno je na temu Stepinac i prognanici, odnosno na temu uloge Stepinca u pružanju pomoći prognanim osobama koje su izbjegle pred strahotama rata. Seriju od osam članaka o prognanicima napisao je Juraj Batelja. On je također kroz svoje feljtone pisao članke na teme: svjedočanstva suverenika kardinala Stepinca (4), Stepinac i ugroženi (3), Stepinac i Slovenci (3), Stepinac i Židovi (2), Stepinac i Srbi (2) te Stepinac i obespravljani narod (1).

Politički aspekt imaju članci vezani za odnos Stepinca i komunističkih vlasti (6), proces suđenja (3), odnos Stepinca i NDH (3) i analiza trovanja kardinala Stepinca (1).

Blaženik/svetac je narativ koji dominira u *Glasi Koncila* o kardinalu Stepincu. Tako je prikazan u 129 članaka. Narativ mučenika/žrtve prisutan je u 20 članaka, dok je povijesna ličnost u četiri članka. Narativ nacionalnog junaka prisutan je u dva članka. Jedan članak ima narativ

⁴¹ Sanko Rabar, Josip. „Stepinac na CNN-u“. *Glas Koncila*. 1998. 42. (1270). 10.

kontroverzne figure, ali to se odnosilo na prikaz kardinala Stepinca u francuskom kršćanskom tjedniku *La Vie*.

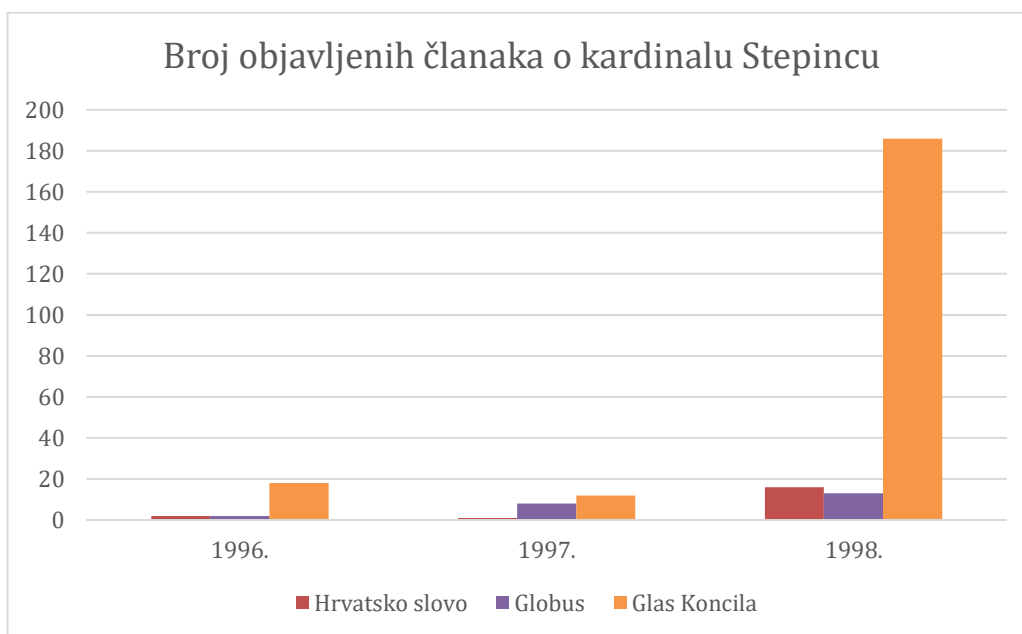
4. Zaključak analize medijskog sadržaja

4.1. Učestalost publikacija

Tablica 1. Učestalost publikacija (broj objavljenih članaka)

Godina	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>
1996.	2	2	18
1997.	1	8	12
1998.	16	13	156
UKUPNO	19	23	186

Tijekom istraživačkog razdoblja u analiziranim tjednicima objavljeno je 228 publikacija o kardinalu Alojziju Stepincu. Od ukupno 228 članaka čak 186 je objavljeno u *Glasi Koncila*. Potom slijedi tjednik *Globus* sa 23 članka i na posljednjem mjestu *Hrvatsko slovo* sa svega 19 članaka. Grafikon 1. zorno prikazuje drastičan porast članaka o kardinalu Stepincu u *Glasi Koncila* tijekom 1998. godine.

Grafikon 1. Broj objavljenih članaka o kardinalu Stepincu

4.2. Novinarski žanr

Tablica 2. Novinarski žanr

Žanr	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>	UKUPNO
Vijest	0	0	36	36
Komentar/kolumna	8	3	31	42
Intervju	0	7	13	20
Feljton	0	3	31	34
Izvještaj	4	0	44	48
Analiza	6	2	6	14
Osvrt	0	2	6	8
Istraživanje	0	5	0	5
Reportaža	0	0	4	4
Priopćenje	0	0	13	13
Ostalo	1	1	2	4
UKUPNO	19	23	186	228

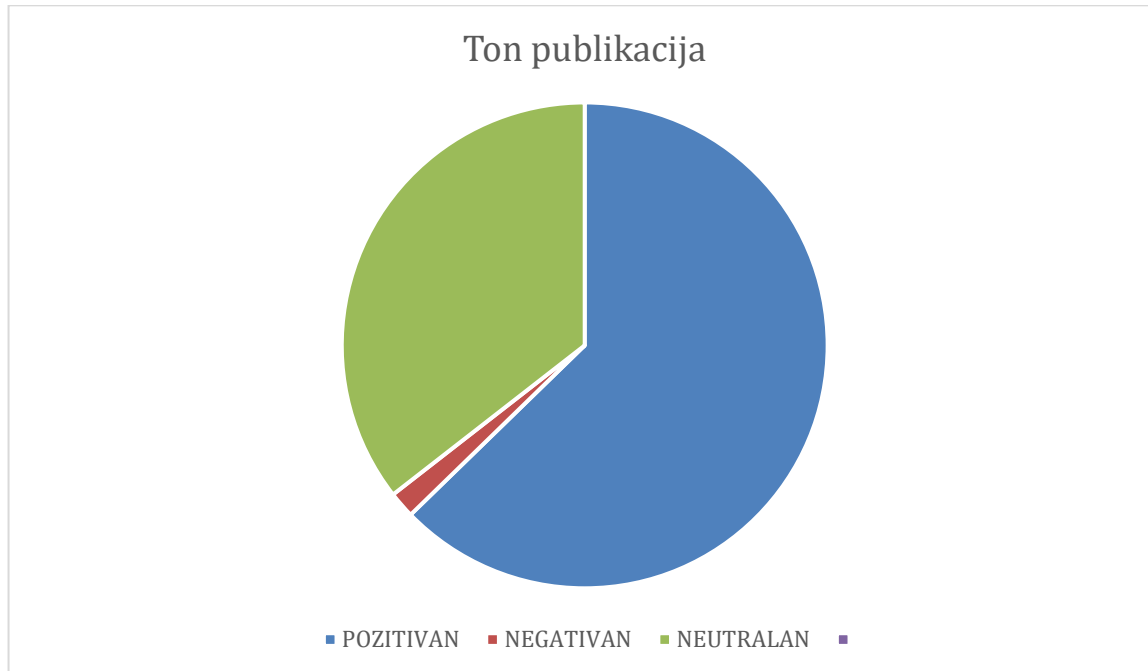
Tjednik za kulturu *Hrvatsko slovo* kardinalom Stepincem najviše se bavio kroz forme komentara odnosno kolumni te kroz analize spornih povijesnih tvrdnji o kardinalu Stepincu. Opširne novinarske žanrove koriste za informiranje čitatelja o manje poznatim informacijama iz kardinalovog života, procesu suđenja te raznim bibliografskim podacima. Jedan članak objavljen je u formi poezije. Tjednik *Globus* je jedini od analiziranih tjednika provodio ekskluzivna istraživanja o kardinalu Stepincu uključujući i analizu javnog mnijenja. Objavljeno je ukupno pet istraživanja. Ipak, žanrovski najzastupljeniji su bili intervjui s relevantnim osobama. Tijekom istraživnog razdoblja objavljeno je sedam intervjua. Pod ostalim žanrovima objavljen je jedan memoarski tekst. Od 186 članaka koliko je *Glas Koncila* objavio o kardinalu Stepincu polovica se odnosila na vijesti, izvještaje i priopćenja. Ukupno 90 članaka. Od značajnijih žanrova objavljavani su feljtoni koji su iz broja u broj sustavno i tematski izvještavali i opovrgavali ključne i sporne aspekte iz kardinalovog života. *Glas Koncila* je jedini analizirani tjednik koji je objavljivao reportaže povezane s kardinalom Stepincem i njegovim rodnim mjestom Krašićem. Ukupno gledano objavljene članke u svim analiziranim medijima najviše je napisano članaka u formi izvještaja (48) i u subjektivnijoj formi komentara/kolumni (42).

4.3. Prikaz tona

Tablica 3. Prikaz tona

Tonalitet	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>	UKUPNO
Pozitivan	15	7	121	143
Negativan	0	3	1	4
Neutralan	4	13	64	81
UKUPNO	19	23	186	228

Od 228 publikacija o kardinalu Stepincu, 143 su bile u pozitivnom tonu. Pozitivni medijski prikaz o Stepincu najviše je stvarao *Glas Koncila* koji je objavio 121 članak. Zatim slijedi *Hrvatsko slovo* s 15 članaka i *Globus* sa sedam. U neutralnom tonu objavljen je 81 članak, od čega je također najviše članaka objavljeno u *Glasi Koncila* (64). *Globus* je objavio 13, a *Hrvatsko slovo* četiri publikacije o kardinalu Stepincu u neutralnom tonu. U negativnom tonu objavljeno je vrlo malo publikacija o Stepincu. Svega četiri. Najviše ih je bilo u *Globusu* (3), a četvrti je objavljen u *Glasi Koncila*. Radilo se o osvrtu na negativne medijske napise u francuskim medijima uoči beatifikacije.

Grafikon 2. Ton publikacija

4.4. Tematski fokus

Tablica 4. Tematski fokus

Tematski fokus	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>	UKUPNO
Povijesni	11	7	33	51
Politički	1	6	13	20
Vjerski	1	5	64	70
Kulturni	0	2	12	14
Znanstveni	0	0	5	5
Beatifikacija	6	3	59	68
UKUPNO	19	23	186	228

Vjerski aspekt i proces beatifikacije najviše je tematski zastupljen u analiziranim medijima. Očekivano, najviše se tim temama bavio *Glas Koncila* koji je teološkim temama povezanim s kardinalom Stepincem posvetio 64 članka, dok se na beatifikaciju odnosilo 59 publikacija. Najmanje pozornosti vjerskim temama dao je tjednik *Hrvatsko slovo* u kojemu je objavljen samo jedan takav članak. U *Globusu* trećina objavljenih publikacija odnosila se na vjerski aspekt i beatifikaciju (8). Zanimljivo kako je znanstveni pristup životu kardinala Stepinca najmanje zastupljen u odnosu na sve ostale pristupe te je jedino *Glas Koncila* izvještavao o događajima u znanstvenim i akademskim krugovima koji su se bavili kardinalom Stepincem. Objavljeno je pet članaka s tematskim znanstvenim pristupom.

Tablica br. 4a. Povijesni i politički tematski fokus

Povijesni i politički tematski fokus	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>	UKUPNO
Svjedočanstva	1	2	7	10
Sudski proces	2	1	8	11
Stepinac i komunisti	5	3	7	15
Stepinac i NDH	0	3	3	6
Stepinac i Židovi	2	3	3	8
Stepinac i Slovenci	0	0	3	3
Stepinac i pravoslavci	1	1	2	4
Stepinac i Katolička crkva	0	2	7	9
Stepinac i prognanici i ugroženi	0	0	12	12
Kontroverze	0	2	1	3
UKUPNO	9	14	53	81

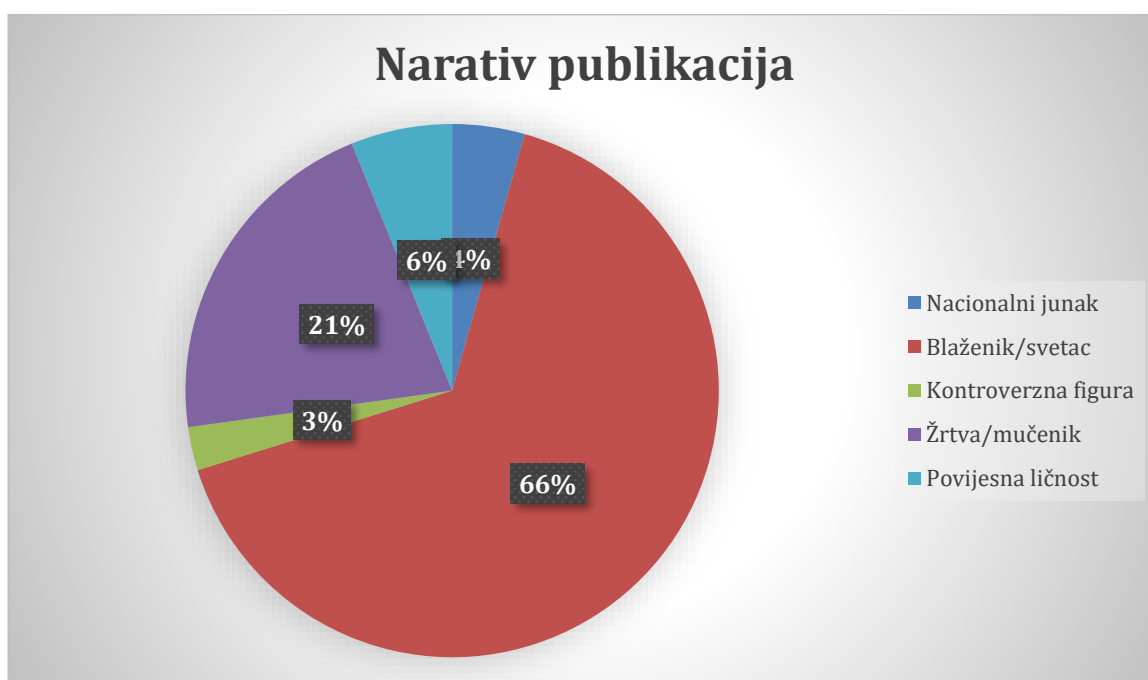
Teme koje najviše polariziraju stavove i mišljenja o kardinalu Stepincu u svojoj srži su političke ili povijesne. Obzirom na veliki vremenski odmak od smrti blaženika, njegovo djelovanje sada mogu proučavati samo povjesničari. Medijska analiza tri hrvatska tjednika pokazala je da je najviše publikacija o Stepincu vezano za njegov odnos s komunističkim vlastima. Taj odnos propituje se u 15 članka. Potom slijedi odnos Stepinca prema prognanima i ugroženima (12) i montirani sudski proces (11). Kontroverze oko kardinala Stepinca najmanje su se propitivale u analiziranim medijima uoči beatifikacije.

4.5. Narativ publikacija

Tablica 5. Narativ publikacija

Narativ članka	<i>Hrvatsko slovo</i>	<i>Globus</i>	<i>Glas Koncila</i>	UKUPNO
Nacionalni junak	6	1	3	10
Blaženik/svetac	0	4	146	150
Kontroverzna figura	0	5	1	6
Žrtva/mučenik	11	7	30	48
Povijesna ličnost	2	6	6	14
UKUPNO	19	23	186	228

I u konačnici sam narativ publikacija o kardinalu Stepincu govori mnogo o odnosu analiziranih tjednika o kardinalu Stepincu uoči beatifikacije. Da je bio žrtva sustava ili mučenik prevladavajući je narativ u *Hrvatskom slovu* i *Globusu*. Od 19 publikacija objavljenih u *Hrvatskom slovom* u 11 njih prevladava narativ žrtve. Što se tiče *Globusa*, od 23 objavljena članka u njima sedam kardinal Stepinac je prikazan kao mučenik ili žrtva sustava. Za razliku od *Globusa* i *Hrvatskog slova*, u *Glasi Koncila* uvjerljivo prevladava narativ blaženika ili sveca. Od 186 publikacija o Stepincu čak 146 prikazuje ga kao blaženika. Najmanje zastupljen je narativ kontroverzne figure, koji najviše dominira u tjedniku *Globus* u kojemu je objavljeno pet članaka s takvim prikazom.

Grafikon 3. Narativ publikacija

5. Zaključak

Kardinal Alojzije Stepinac bio je zagrebački nadbiskup od 1937. pa sve do smrti 1960. godine. Beatificiran je 1998. godine. Kao poglavar Katoličke crkve u Hrvatskoj, u jednom od najturbulentnijih razdoblja u povijesti, Stepinac je imao dubok i neizbrisiv utjecaj na hrvatske vjernike, ali i na društvo u cjelini. Njegov religijski značaj suegzistirao je s njegovom društvenom odgovornošću. Ove činjenice svjesni su bili svi politički režimi tijekom kojih je Stepinac vršio nadbiskupsku službu (diktatura/nacizam/komunizam). Nositelji vlasti stoga su često nastojali dobiti njegovu javnu podršku i manifestirati dobre odnose. Kao legalist, Stepinac je prihvaćao, iako s kritikom, položaj katoličkih vjernika u tzv. Prvoj Jugoslaviji, osnivanje Nezavisne Države Hrvatske i komunističku političku dominaciju. Međutim, bio je svjestan upravo režimskih političkih okvira, pa je često isticao kako državnost ne može biti utemeljena na mržnji, zločinima i progonima. Najdulji dio svog nadbiskupskog mandata ostvario je u razdoblju komunizma. Na fenomen komunizma gledao je kao na ružno lice ateizma.

Brojni zapisi, iskazi i svjedočenja Stepinčevih suvremenika potvrđuju blaženikov stav prema svakom pojedincu, u kojem je gledao osobu do koje treba doprijeti i djelovati na njegovu savjest kako bi izabrao dobro nad zlom, što je često vrlo neoprezno i sam činio. Tijekom čitavog razdoblja nadbiskupskog djelovanja kardinal Stepinac je bio pod paskom vlasti, ali i medija, a što se naročito manifestiralo u razdoblju komunizma. Komunistički mediji su bili režimsko glasilo koji su prenosili stavove vlasti i bili oruđe njihove politike. Tako je izrazita medijska kampanja protiv Stepinca vođena uoči njegova uhićenja i tijekom montiranog sudskog procesa. Cilj takve medijske kampanje bilo je opravdavanje komunističkih represivnih mjera i kršenja ljudskih prava tijekom pravosudnog postupka te senzibiliziranje javnosti, osobito u Hrvatskoj, za komunistički političko-ideološki narativ koji je izjednačavao Katoličku crkvu i režim Nezavisne Države Hrvatske. Više od 80 posto stanovništva Hrvatske izjašnjavalo se kao katoličko te je društveno-medijska kampanja ovakvih razmjera bila, iz perspektive komunista, nužna. Pa ipak, ovakvi su postupci samo učvrstili stav vjernika o Stepinčevu mučeništvu te je postupak za proglašenje blaženim kardinala Stepinca započeo u tajnosti još 1980. godine, u izrazito nepovoljnim i opasnim političkim prilikama. Kontroverze oko kardinala Alojzija Stepinca prvenstveno se odnose na njegovu ulogu tijekom Nezavisne Države Hrvatske. Kritičari ga optužuju zbog javne podrške i suradnje s ustaškim režimom te zbog nedovoljne osude masovnih zločina nad Židovima, Romima, Srbima. U montiranom sudskom procesu između ostalog osuđen je i za kolaboraciju. Kritičari smatraju da je kao antikomunist bio skloniji ustaškom režimu.

Kraj 20. stoljeća, novo razdoblje hrvatske povijesti, uvođenje demokratskog sustava vlasti i stjecanje državne neovisnosti omogućili su drugačiji pogled na život i rad kardinala Stepinca te

unijeli pluralizam u javni diskurs o njegovu životu, radu i svetosti. Nove okolnosti odrazile su se i na demokratske medije koji o kardinalu Stepincu izvještavaju pozitivno, otkrivajući mnoge nepoznate i važne segmente njegovog života. Stepinac kao žrtva komunističkog sustava postao je za neke ne samo vjerski nego i nacionalni junak.

U ovome radu analizirani su tjednici: *Hrvatskom slovu*, *Globusu* i *Glasu Koncila* te njihov narativ o kardinalu Stepincu, od 1996. - 1998. godine. Ono što se može zaključiti iz navedenih tjednika, bez obzira na afirmativan ili kritički pristup pojedinih autora, jest da broj publikacija o kardinalu Stepincu izrazito raste u godini beatifikacije. Osobito je to izraženo u *Glasu Koncila*. Osnovna hipoteza ovoga rada bila je da je *Glas Koncila* najviše objavljivao uredničke članke, komentare i intervjue, no istraživanje je pokazalo da su najviše bili zastupljeni izvještaju s raznih crkvenih, društvenih i kulturnih događanja, vijesti te komentari. U *Hrvatskom slovu* dominirali su komentari i analize, a u tjedniku *Globus* intervjui i istraživački članci. *Globus* je objavljivao senzacionalističke naslove s ciljem provokacije i privlačenja publike. Tako su, primjerice, objavljena tri članka negativnog prikaza i osobnog diskreditiranja kardinala Stepinca, nakon čega se mijenja urednička politika u odnosu na kardinala Stepinca kojega se ubuduće prikazuje kao pozitivnu osobu. *Hrvatsko slovo* nema negativno toniranih članaka na navedenu temu, dok *Glas Koncila* ima samo jedan. Radilo se o osvrtu na negativne napise u francuskim medijima uoči beatifikacije. U konačnici, potvrđena je teza da u *Glasu Koncila* dominiraju članci s tematskim fokusom na beatifikaciju i vjerski aspekt života Stepinca, dok *Globus* i *Hrvatsko slovo* više naglašavaju politički kontekst i tzv. kontroverze vezane uz njegovu društvenu ulogu tijekom Nezavisne Države Hrvatske. Također, svaki analizirani tjednik kreira specifičan narativ o Stepincu, pri čemu jedino *Globus* kritički analizira ulogu kardinala Stepinca formirajući stav o njegovoj kontroverznosti. *Hrvatsko slovo* ga prikazuje kao nacionalnog junaka, a *Glas Koncila* kao vjerskog mučenika i sveca. Iznesene hipoteze u ovom radu su u velikoj mjeri potvrđene.

Papa Ivan Pavao II proglasio je blaženim kardinala Alojzija Stepinca 3. listopada 1998. u Mariji Bistrici. Postupak kanonizacije, iako još uvijek nedovršen, prati veliko zanimanje javnosti. Mnogi upućeni u crkvene procese smatraju da je proglašenje svetim kardinala Stepinca samo pitanje vremena, jer se radi o formalnom činu.

Bez obzira na kanonizacijski status, Stepinčeva uloga u povijesti Hrvatske i Katoličke Crkve ostaje neizbrisiva, a njegov život i dalje nadahnjuje vjernike te simbolizira ideale pravde, mira i ljubavi bez obzira na žrtve koje je morao podnijeti.

—
HARBON
ALISBAINA

Sveučilište
Sjever

—
VA KC

—
MMI

—
SVEUČILIŠTE
SJEVER
—

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Sanja Blažević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica rada pod naslovom Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila* u razdoblju od 1996. do 1998. godine te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Studentica:

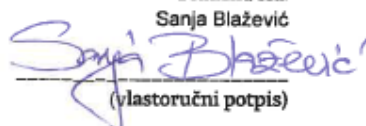
Sanja Blažević

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Sanja Blažević neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog rada pod naslovom Medijski prikaz kardinala Alojzija Stepinca u tjednicima *Globus*, *Hrvatsko slovo* i *Glas Koncila* u razdoblju od 1996. do 1998. godine čija sam autorica.

Student/ica:

Sanja Blažević

(vlastoručni potpis)

6. Literatura

Knjige:

1. Steindorff, Ludwig. 2006. *Povijest Hrvatske od srednjeg vijeka do današnjice*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. Zagreb.
2. Goldstein, Ivo. 2013. *Hrvatska povijest*. Novi Liber. Zagreb.
3. Matković, Hrvoje. 1999. *Suvremena politička povijest Hrvatske*. Ministarstvo unutarnjih poslova RH. Zagreb.
4. Harris, Robin. 2016. *Stepinac: njegov život i vrijeme*. Školska knjiga. Zagreb.
5. Benigar, Aleksa. 1993. *Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal*. Glas Koncila: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda. Zagreb.
6. Matković, Hrvoje. 1998. *Povijest Jugoslavije: 1918-1991: hrvatski pogled*. Naklada Pavičić. Zagreb.
7. Akmadža, Miroslav. 2019. *Stepinac: riječju i djelom*. AGM. d.o.o. Zagreb.
8. Akmadža, Miroslav. *Katolička crkva u Hrvatskoj i komunistički režim 1945.-1966.* „Otokar Keršovani“ d.o.o. Rijeka.
9. Batelja, Juraj. 2010. *Blaženi Alojzije Stepinac – svjedok Evanđelja ljubavi. Životopis, dokumenti i svjedočanstva – prije, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata*. Postulatura blaženoga Alojzija Stepinca. Zagreb.
10. Goldstein, Ivo. 2019. *Kontroverze hrvatske povijesti 20. stoljeća*. Profil Knjiga. Zagreb.
11. Jandrić, Berislav. 2006. *Kontroverze iz suvremene hrvatske povijesti: osobe i događaji koji su obilježili hrvatsku povijest nakon Drugog svjetskog rata*. Srednja Europa. Zagreb.
12. Ivešić, Bojan. 2023. *Nastanak i uporaba vatikanske verzije 'navodnoga Stepinčeva pisma' iz 1943. s referencijalnim dokumentima*. Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije. Sarajevo.
13. Batelja, Juraj. 2023. *Uloga blaženoga Alojzija Stepinca u zbrinjavanju ratne siročadi i njihovo liječenje u zagrebačkim bolnicama od 1. lipnja 1942. do 1. kolovoza 1943. godine*. Župa Presvetog Trojstva Krašić. Zagreb.

Novinska građa

1. *Hrvatsko slovo*. Tiskano izdanje od 1.1.1996. do 31.12.1998. – u cijelosti.
2. *Globus*. Tiskano izdanje od 1.1.1996. do 31.12.1998. – u cijelosti.
3. *Glas Koncila*. Tiskano izdanje od 1.1.1996. do 31.12.1998. – u cijelosti.

Novinski članci

1. Grbelja, Josip. „Nada domovine“. *Hrvatsko slovo*. 1996. 87. 7.
2. Olujić, Željko. „Životopis sveca, povijest naroda“. *Hrvatsko slovo*. 1996. 87. 15.
3. Štefan, Ljubica. „Napadaji na Stepinca – napadaji na hrvatski narod“. *Hrvatsko slovo*. 1997. 99. 7.
4. Harni, Slavko. „Stepinac i sloboda“. *Hrvatsko slovo*. 1998. 182. 19.
5. Načinović, Danijel. „Aloysius“. *Hrvatsko slovo*. 1998. 180. 9.
6. Bulić-Mrkobrad, Mare. „Ministar Ivan Penić odbacio je prvonagrađeno rješenje za spomenik kardinalu Alojziju Stepincu na trgu u Krašiću!“. *Globus*. 1996. 290. 48.- 49.
7. Bakalović, Rene. „Senzacionalni božićni epilog suđenja Alojziju Stepincu: Kardinal Franjo Kuharić služio je misu zadušnicu za Stepinčeva tužitelja Jakova Blaževića“. *Globus*. 1996. 316. 80.- 82.
8. „Je li nadbiskup Stepinac doista čupao bradu srpskom metropolitu u Zagrebu Dositeju Obradoviću, kako tvrdi srpska propaganda?“ *Globus*. 1998. 402. 82. – 87.
9. Sabolić, Ines. „Opet afera Alojzije Stepinac: Zašto je Obrad Kosovac zabranio prikazivanje filma o blaženome zagrebačkom nadbiskupu?“ *Globus*. 1998. 391. 12. – 16.
10. Peratović, Željko. „Živi svjedoci o trovanju kardinala Stepinca – Josip Boljkovac: Ban Ivan Šubašić rekao mi je da Stepinčeva bolest nije plod prirodnih procesa!“ *Globus*. 1998. 369. 82. – 87.
11. Peratović, Željko. „Biskup Ćiril Kos: Kardinal Šeper kazao je meni i kardinalu Kuhariću da je Udba Stepinčevo srce bacila u zahod“. *Globus*. 1998. 370. 82. – 87.
12. Alborghetti, Igor. „Muzej holokausta Yad Vashem u Jeruzalemu već je dva puta odbio dodijeliti titulu pravednika među narodima kardinalu Stepincu“. *Globus*. 1998. br. 389. str. 20. – 23.
13. „Alojzije Stepinac – žrtva za ljudska i narodna prava.“ *Glas Koncila*. 1996. 6. (1130). 2.
14. „Mučenik za prava čovjeka i naroda“ *Glas Koncila*. 1996. 7. (1131). 4.
15. „Dr. Juraj Batelja – počasni prelat“ *Glas Koncila*. 1996. 8. (1132). 9.
16. „Sluga Božji Alojzije Stepinac – molitelj krunice“ *Glas Koncila*. 1996. 39. (1163). 2.
17. „Proslavljeno Stepinčevo“. *Glas Koncila*. 1997. 8. (1184). 11.
18. „Značenje Stepinčeva mučeništva“. *Glas Koncila*. 1997. br. 49. (1225). str. 2.
19. Tenšek, Stanko. „Stepinac – znak kojemu će se protiviti“. *Glas Koncila*. 1998. 45. (1273). 4.
20. Sanko Rabar, Josip. „Stepinac na CNN-u“. *Glas Koncila*. 1998. 42. (1270). 10.

21. <https://www.glas-koncila.hr/impresum/> (Pristupljeno 7.9.2024.)

Mrežni izvori

1. Jugoslavija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/jugoslavija>> (Pristupljeno 5.7.2024.)
2. Nezavisna Država Hrvatska. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/nezavisna-drzava-hrvatska> (Pristupljeno 11.7.2024.)
3. Svjetski ratovi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/svjetski-ratovi>> (Pristupljeno 15.7.2024.)
4. Blažević, Jakov. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://enciklopedija.hr/clanak/8132>> (Pristupljeno 15.7.2024.)
5. Gitman, Esther. 2006. „A question of judgement: dr. Alojzije Stepinac and the Jews. Review of Croatian history.“ *Hrvatski institut za povijest*. Zagreb. 2 (1): 47–72
6. Hrvatski sabor. *Deklaracija o osudi političkog procesa i presude kardinalu dr. Alojziju Stepincu*. Narodne novine 9/1992
<https://www.iusinfo.hr/zakonodavstvo/PR1992B9A140/vremenska-ljestvica> (Pristupljeno 16.7.2024.)
7. Sudovi.hr <https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2020-09/22.7.2016.%20STEPINAC.pdf> (Pristupljeno 16.7.2024.)
8. *Hrvatsko slovo*. https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatsko_slovo (Pristupljeno 10.8. 2024.)
9. *Globus*. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/22341>> (Pristupljeno 24.8.2024.)
10. *Globus*. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_\(tjednik\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_(tjednik)) (Pristupljeno 24.8.2024.)
11. Wikipedia. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_\(tjednik\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Globus_(tjednik)) (Pristupljeno 24.8.2024.)
12. *Glas Koncila*. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/glas-koncila>> (Pristupljeno 24.8.2024.)

Kvalifikacijski radovi

1. Pavelin, Tanja. 2020. *Povijesni i pravni temelji za reviziju osuda sudova bivše Jugoslavije s naglaskom na reviziju osude protiv kardinala bl. Alojzija Stepinca*. Doktorski rad. Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.
2. Vukelić, Vlatka; Smiljanić, Vlatko. 2020. *Stanica za savjetovanje pri izboru zvanja u Zagrebu između tri državno-pravne preobrazbe (1939. - 1941. - 1945.)* Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Popis slika

Tablica 1. Učestalost publikacija (broj objavljenih članaka).....	28
Grafikon 1. Broj objavljenih članaka o kardinalu Stepincu.....	28
Tablica 2. Novinarski žanr.....	29
Tablica 3. Prikaz tona.....	30
Grafikon 2. Ton publikacija.....	30
Tablica 4. Tematski fokus.....	31
Tablica br. 4 a. Povijesni i politički tematski fokus.....	32
Tablica 5. Narativ članka.....	33
Grafikon 3. Narativ publikacija.....	33